

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ

2011–2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jan Fedorov

Bezpečnost vědomí, masmédiá a sociální sítě

Praha 2014

Vedoucí bakalářské/diplomové práce:

Ing. Jiří Šelder, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME)

2011-2014

BACHELOR THESIS

Jan Fedorov

Conscience security, masmedia and social networks

Prague 2014

The Bachelor/Diploma Thesis Work Supervisor:

Ing. Jiří Šelder, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora

Poděkování

Chtěl bych poděkovat mému vedoucímu bakalářské práce panu profesorovi
Ing. Jiřímu Šelderovi CSc. a také panu docentovi **Doc. PhDr. Jiřímu Víškovi CSc.**

Anotace

Bakalářská práce se zabývá současnou situací v oblasti bezpečnosti vědomí a jeho ochranou. Rozebírá pojmy jako vědomí, bezpečnost, masmédia a sociální sítě a hlavně možnosti vlivu na lidské vědomí a možné krátkodobé a dlouhodobé důsledky jak pro jedince, tak i pro celou lidskou společnost. V závěru práce je shrnutí současné situace a možný budoucí vývoj.

Klíčová slova

Bezpečnost, masmédia, neurobiologie, obrana, psychologie, rizika, sociologie, sociální sítě, vliv, vědomí

Annotation

This work is interested in the modern situation in area of security of the conscience and its defense. It will present terms like conscience, security, masmedia and social network and the most important part – possibilities to interrupt the human conscience and possible short term and long term consequences for the person and for the whole society. In the conclusion there is summary of the modern situation and possible future development.

Key words

Defense, conscience , masmedia, neurobiology, psychology, risks, sociology, social networks, safety, influence

OBSAH

ÚVOD	8
1 VĚDOMÍ	9
1.1 Vědomí z pohledu filozofie, psychologie, biologie	10
1.2 Metody zkoumání vědomí	12
2 MASMÉDIA A HISTORIE	13
2.1 Funkce moderních masmédia	16
3 SOCIÁLNÍ SÍŤ	18
3.1 Klasifikace	19
3.2 Člověk a sociální síť.....	20
3.2.2 Informační bezpečnost.....	22
3.3 Sociální inženýrství.....	23
3.3.2 Principy a technicky sociálního inženýrství.....	24
3.3.3 Způsoby ochrany před sociálním inženýrstvím.....	30
3.4 Internetová závislost.....	31
3.5 Nejpopulárnější sociální síť.....	32
3.6 Problémy sociálních sítí.....	34
3.7 Technologický vývoj.....	36
3.8 Vniknutí do každodenního života.....	38
4 BEZPEČNOST VĚDOMÍ	40
4.1 Psychologická bezpečnost na Internetu.....	41
4.2 Koscientální bezpečnost.....	43
4.3 Klasifikace zdrojů, způsobů, cest a prostředků vlivu na vědomí.....	44
4.3.1 Zdroje signálů, které mají vliv na vědomí.....	45
4.3.2 Způsoby vlivu na vědomí.....	49
4.3.3 Důsledky.....	53
4.4. Bezpečnostní hrozby a koscientální bezpečnost.....	55
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je přiblížit problematiku bezpečnosti vědomí ve všech ohledech a zejména ve vztahu k sociálním sítím a masmédiím a zhodnotit možná rizika v této oblasti a jejich krátkodobé a dlouhodobé důsledky jak na vědomí, tak i na fyzickou stránku jedince či větší skupiny lidí. Chtěl jsem psát o nějakém tématu, které je momentálně velice aktuální, dalo by se dokonce říci, že akutní a současně zajímavé a které se mnohdy přehlíží nebo se o něm ani neví a moc nediskutuje. Právě proto jsem si vybral téma Bezpečnost vědomí, masmédiá a sociální sítě. Informace jsou v dnešní době jednou z nejdůležitějších komodit. Kdo má informace jako první, pak může diktovat vlastní pravidla a změnit jakoukoliv situaci ve svůj prospěch. Ale informace urazí od svého zdroje k příjemci dlouhou cestu a může se v průběhu značně pozměnit buď cíleně nebo omylem. Je třeba filtrovat všechny přichozí informace, jelikož mají obrovský vliv na naše vědomí a následné chování. Právě o tom je tato práce. Postupně si rozebereme všechny tyto pojmy včetně jejich historie, aktuálního stavu a možného vývoje. Vysvětlíme si pojmy vědomí, bezpečnost, masmédiá, sociální sítě a také se zaměříme na problematiku konscientální bezpečnosti a řekneme si, co to vlastně je. Ve zkratce tento termín znamená bezpečnost vědomí. Pod ochranou vědomí v užším smyslu se rozumí souhrn opatření a kroků pro zajištění jeho bezpečnosti - autentičnosti a integrity - v procesu aktivní a pasivní komunikace s okolím. Ukážeme si, jaké jsou možné cesty vlivu na lidské vědomí a jaké mohou být v této oblasti důsledky nejen psychického, ale i fyzického rázu. Část této práce se také věnuje problematice sociálního inženýrství, vysvětlíme si tento pojem, přiblížíme možné cesty, jak sociální inženýr pracuje s cílem a možné důsledky této nebezpečné praktiky. V závěru práce je shrnutí momentální situace na poli bezpečnosti lidského vědomí a nástin možných budoucích důsledky. Veškerou informaci k této práci jsem čerpal z volně dostupných literárních zdrojů nebo článků a studií na Internetu a také vlastní myšlenkovou analýzou. Seznam těchto zdrojů je uveden na konci této práce, jsou tam jak zdroje v českém jazyce, tak i zahraniční literatura a internetové odkazy.

1

VĚDOMÍ

Vědomí je stav psychického života jednotlivce, které se odráží v jeho subjektivním prožívání události okolního světa a života jednotlivce samotného a také v popisu těchto událostí. Podle Kassina je vědomí „vnímání působících podnětů, prožívání myšlenek a pocitů v daném okamžiku“.¹

Pojem vědomí je velice těžké naprosto jednoznačně popsat, jelikož daný výraz se používá v širokém spektru různých odvětví. Vědomí může obsahovat myšlenky, vnímání, fantazie, sebevědomí a jiné. Může představovat typ mentálního stavu a také způsob vnímání, způsob vzájemné interakce s ostatními. Může být popsáno jako názor, jako naše Já. Mnozí filozofové si myslí, že vědomí je tou nejdůležitější věcí na světě. Na druhou stranu mnozí vědci jsou toho názoru, že slovo vědomí je příliš otevřené v jeho definici, aby bylo hojně používáno.

Pojem vědomí jako první zavedl francouzský filozof René Descartes, který se snažil prosadit zkoumání vědomých myšlenek a ne duše, jak to bylo doted. Duše je tedy nahrazena vědomím. Obvykle se říká, že největší zásluhu na uceleném popisu problematiky vědomí má Platon. Ještě před ním tato problematika v ucelené podobě neexistovala vůbec. Za nositele myšlenek a pocitů člověka se považovala lidská duše, která byla považována za prvopočátek celého světa. Atomisté (Democritus) vidí duši jako útvar, který tvoří zvláštní kruhové atomy a prázdnota, to jest jako zvláštní materiální útvar. Platon začal rozvíjet Sokratovy myšlenky o přirozenosti opravdového znalosti duše do převtělení do lidského těla a poprvé začal vymezovat ideál jakožto samostatnou bytost, která nesouvisí a je protikladem pocitového, materiálního světa předmětů. Ale vědomí pro něj ještě nebylo samostatným fenoménem. Duše (vědomí) byla částí světového vesmíru a naprosto přesně ukazovala okolní jevy. Představa o vědomí jako vnitřní duchovní zkušenosti se poprvé objevují ve filozofických

¹ KASSIN, S. *Psychologie*. 1. vydání Brno: Computer Press, 2007, s.709. ISBN 978-80-251-1716-3

myšlenkách ve středověku, kde se analyzují skrz náboženský pohled na věc. V období Novověku, kdy se uskutečnila změna a otočka od pojmu duše k pojmu vědomí se vědomí popisuje jako poznávací schopnost člověka, jako vlastní samostudium osobnosti. Vědomí se chápe jako produkt vnitřního rozvoje a jako výsledek vnějšího vlivu. Filozofie 19. století otevírá nové horizonty vědomí. Iracionalisté Schopenhauer a Nietzsche staví vědomí do závislosti na nevědomých procesech. Posléze to bude dokázáno Sigmundem Freudem v psychologii nevědomého. Karl Marx a Fridrich Engels analyzují vliv na vědomí sociálních předpokladů.

1.1 Vědomí z pohledu filozofie, psychologie, biologie

Ve filozofii existují a dodnes si zachovávají svoji důležitost v moderní kultuře následující koncepce vědomí:

- objektivně-idealistická interpretace vědomí, jako nadlidské, nadosobnostní, v konečném stádiu transcendentální ideje (svět idejí u Platona, absolutní ideje u Hegela, Bůh u teologů, mimozemský rozum u ufologů), která leží v základu všech forem pozemského bytí. Lidské vědomí je část, produkt nebo jiná forma bytí světového rozumu,
- subjektivně-idealistické systémy se posuzují vědomí člověka jako autonomní bytost, která obsahuje obraz sebe samé a která je substancí materiálního světa (Descartes, J. Berkeley),
- hylologismus tvrdí, že všechno materiálně myslí, vědomí je atributní vlastností celého materiálního světa. Z pohledu hylologismu má celé předmětno duši nebo alespoň má základy pro myšlení. (Fales, Aristoteles, Giordano Bruno, B. Spinoza),
- vulgární materialismus spojuje vědomí s mozkovými útvary člověka. Vědomí má ryze materiální charakter, je výsledkem fungování určitých částí nebo útvarů mozku (K. Fogg, L. Boechner),
- sociologizace vědomí. Vědomí se staví do absolutní závislosti od vnějšího prostředí, včetně sociálního (J. Locke, Voltair),

- dialektický materialismus se staví ke zkoumání vědomí jako k těžkému, vnitřně protikladnému fenoménu jednotu materiálního a ideálního, objektivního a subjektivního, biologického a sociálního (K. Marx, F. Engels).

Vědomí z pohledu filozofie:

- dualismus: vědomí a tělo jsou dvě rozdílné věci (Descartes). Spojení mezi nimi zůstává záhadou, anebo jej zajišťuje Bůh. Toto je nejoblíbenější koncepce filosofů,
- monismus: vědomí a tělo jsou dvě stránky stejného jevu stejně jako rub a líc tvoří dohromady jednu a tu samou minci (Spinoza),
- materialismus: existuje jen hmota a vědomí je jejím projevem,
- idealismus: Existuje jen vědomí (duch) a hmota je jeho projevem,
- mentalismus: Mentální procesy jsou operace nezávislé na činnosti centrálního nervového systému, právě proto je možné je zobrazovat pomocí počítačových algoritmů,
- zenbuddhismus: Mysl je tělo, ale mysl zároveň není tělo.

Vědomí z pohledu psychologie

Sanderson Back vytvořil následující hierarchickou koncepci – duše používá vědomé já. Vědomé já dále používá mysl, mysl mozek a mozek nakonec řídí tělo.

Matematik a fyzik Roger Penrose nabízí rozdělení teorií vědomí do 4 skupin:

- podstata vědomí je založena na matematických výpočtech. V tomto případě bychom měli být schopni vytvořit počítač, jehož reakce by nebylo možné rozeznat od reakcí a odpovědí živého člověka. Dosud se však nepodařilo sestavit počítač, který by reagoval mimo rámec předem nastavených postupů a algoritmů a byl by sám zdrojem kreativity a invence,
- vědomí se nedá vysvětlit jazykem vědy,
- vědomí je výsledkem fyziologické nebo biologické aktivity nějakého organismu, právě proto jej není možné simulovat na počítači,
- vědomí je vlastností fyzikální aktivity mozku probíhající na úrovni nervových mikrostruktur. Podle této koncepce by byl člověk vlastně strojem, který pouze věří tomu, že má nějaké vědomí.

Vědomí z pohledu neurofyzologie

Mozek je v tomto případě chápán jako soustava paralelních nezávislých jednotek, jejichž součinnost se odehrává mimo úroveň vědomí. Levá hemisféra se pokouší tyto procesy popsat. Tento proces interpretace se může projevovat jako fenomén vědomí.

1.2 METODY ZKOUMÁNÍ VĚDOMÍ

Zkoumání vědomí je těžké a jakákoliv narušení je možné odhalit jen podle částečných příznaků, např. Podle mimiky, stížností – někteří pacienti si začínají stěžovat na nejasnost vědomí, podle reakcí na vnější impulsy, orientace v prostoru, pozornosti, myšlení a dalších příznaků. Během zkoumání orientace je potřeba rozdělit orientaci v okolním prostředí – to jest orientaci v prostoru, čase a v okolních osobách (alopsychická orientace) a orientaci ve vztahu k sobě samému (somatopsychická orientace) a také na psychický život (autopsychická orientace).

Pro zkoumání psychofyzických mechanismů vědomí a spánku se nejvíce rozšířila elektroencefalografie. Z povrchu pokožky hlavy je možné zapsat mozkové impulsy, které vznikají jako reakce na různé senzory (světelná, zvuková nebo jiná stimulace).

Více tradičními metodami pro zkoumání různých stavů vědomí jsou metody popisu, které se zakládají na pozorování chování a také sebehodnocení testovaných ohledně jejich pocitů. Ve většině případů metody sebehodnocení nedovolují provést kvantitativní analýzu změn ve vědomí, ale přináší údaje o různorodosti obsahu vědomí lidí.

Experimentální metody zkoumání vědomí jsou ještě na počátku, ale i v této oblasti už jsou určité způsoby řešení problémů. Například pro výzkum vědomí jsou stále častěji používány lingvistické metody, jelikož přímou reprezentací vědomí je jazyk v jeho řečové podobě. Analýza změn v charakteru řeči (lexika, sémiotika a gramatika jazyka) při různých psychických stavech, změnách fyziologických procesech v centrální nervové soustavě se široce využívá v psycholingvistice a neurolingvistice. V současnosti už jsou k dispozici také kvantitativní metody zkoumání změn v řeči u osob s obvyklým a pozměněným stavem vědomí

2

MASMÉDIA

Celá historie vývoje žurnalistiky mluví o tom, že hlavním a prioritním směrem v dějinách masmédií byla vždy lidská potřeba komunikace. Lidé komunikovali, získávali a předávali informace prostřednictvím masmédií. Člověk samotný měl v době minulé roli nositele informace – komunikačního prostředku. Znalosti se předávali od jednoho člena společnosti ke druhému, od stařešiny plemene až k nejmladším členům. Šamani a věštci uchovávali informace na listech pergamentu, ve skalních malbách nebo na hliněných deskách. Jestli budeme považovat tyto projevy uchovávání informací za primitivní prostředky masmédií, pak můžeme mluvit o tom, že počátky novin můžeme datovat do období kolem 5. století před našim letopočtem. Tehdy začaly v Římské říši poprvé vycházet první noviny. Římská vydání «Acta Diurna Populi Romani», «Acta Publica» a «Acta Senatus» se stali předchůdci moderních prostředků masmédií, byť v primitivní formě. První slovo, které se opakuje v názvu každých těchto novin znamená v překladu „dokument“. Dávne noviny měly tedy status státní dokumentace.

Moderní tištěnou podobu začali připomínat za vlády Julie Cézara. Také máme svědectví o tom, že v zemích Asie se vydávali prehistorické výtisky ve formě týdeníků. Tyto týdeníky ještě samozřejmě nebyly v tištěné formě, jelikož objevení knihtisku bylo ještě daleko v budoucnosti, ale jejich zjevnou funkcí bylo šíření informací mezi obyvatelstvem.

Ve středověku měli informační funkci „létací listy“, například takové jako kuranty, revue nebo relace byly v té době velice rozšířené. Ale opravdovým skokem v rozvoji tisku a tím pádem i žurnalistiky byl vynález v roce 1440. Právě tehdy Guttenberg vymyslel proces tisku za pomoci pohyblivých liter. Domovem tištěných vydání se nazývá Západní Evropa. Belgické «Niewe Tydingen» («Všechny zprávy») se považují za vůbec první noviny v tom chápání, na jaké jsme momentálně zvyklí. Tyto noviny začaly vycházet v Antverpách v typografii Abraháma Vergevena od roku 1605. A v roce 1702 se začaly vydávat první každodenní anglické noviny „Daily Courant“.

Vážným důvodem proč nemůžeme považovat za datum narození tisku již dávné časy je to, že v té době se mohla tato informace předávat v mnohých epistolárních formách. Například v kronikách, autobiografiích, cestopisech. Je to stejné když by jste přišli do prodejny vašeho mobilního operátora a chtěli byste vědět o nejdůležitější službě, kterou momentálně nabízejí. Samozřejmě, že pracovník prodejny bude chvíli mimo, jelikož služeb mají v nabídce veliké množství a každá je svým způsobem důležitá. Záleží na použití a osobních potřebách jednotlivce. V minulosti to bylo podobné, existovalo hodně forem předávání informací, ale neexistoval nějaký ucelený formát. Oficiální listiny, osobní dopisy, příkazy, lekce, a jiné. Objevení knihtisku dovolilo sjednotit všechny tyto různorodé formy výkladů myšlenkových pochodů do konkrétních žánrů. Nejdříve se objevily takové odvětví žurnalistiky jako reportáže a informační kroniky. Později se objevily další.

V závislosti na historické periodě existence knihtisku existují následující typy žurnalistiky: nábožensky-klerikánská (15-16. století), feudálně-monarchická (16-18.století), buržoazní (19-20. století), socialistická (20. století), humanistická (počátek 21. století).

Nábožensky-klerikánská žurnalistika měla své místo ve Středověku. Existuje pro to hned několik pádných důvodů. V té době byl jen malý počet gramotných lidí a církve měla velký vliv ve všech oblastech života tehdejší společnosti. Jiné víry či náboženská vyznání se odsekávali hned ve svém počátku, právě proto bylo také jeho proniknutí do tisku nemožné.

Feudálně-monarchistická organizace společnosti se odlišuje jen malou úrovní ekonomického rozvoje. Proces přechodu od hospodářských vztahů k peněžním šel aktivně kupředu. Stejně rysy měla i žurnalistika té doby.

Rozvoj trhu vyžadoval také rozvoj informačních kanálů, např. o příplutí lodí, cenách na určité zboží či o aktuální produkci nebo dalších změnách. Právě proto se již v 19.století staly prostředky masmédiá, které byly v té době stále ještě jen písemnými výtisky, nejdůležitější částí života společnosti. A dokonce začaly mít vliv na společenské nálady. Po zesílení politických bojů začaly masmédiá získávat výrazné politické zaměření. Právě v této době dochází k rozdělení masmédiá na kvalitní tisk a na populární (masový). Ke konci 20.století se také objevují určité mezistupně v tomto rozdělení.

Socialistická žurnalistika se řadí do zvláštní kategorie vzhledem ke svému ideologickému zaměření stejně jako společnost jako celku v té době. Masmédia do této kategorie samozřejmě spadají také.

V současné době můžeme konstatovat formování humanistické žurnalistiky.

Je jasné, že každý typ existoval v určitou dobu. Ne ve všech státech proběhla transformace všech těchto typů. Například buržoazní a socialistická žurnalistika existovala paralelně jedna s druhou a měla své odlišnosti v každé této kategorii. Právě tyto posledně jmenované typy žurnalistiky daly světu fenomén masové informace s jeho vlivem na širokou veřejnost a možnost vlivu na vědomí veřejnosti.

V humanistické žurnalistice, která se dostává do popředí ve 21. století se propaguje odmítání jakéhokoliv nuceného vlivu na členy společnosti. Prostředky masmedia jsou přizvány vystihovat veřejné mínění a nikoli navazovat něčí ideály.

V průběhu celého svého vývoje prošla žurnalistika třemi etapami jejího chápání. Tyto etapy šly postupně po sobě. První přístup – kabalistický se zakládal na chápání masmedia jako mocného nástroje vlivu na člověka. Role masmedii se úmyslně povyšovala a zvýrazňovala se její role v životě společnosti. Právě v takovém vztahu k prostředkům masmedia bylo možné přímo působit na vědomí a veřejné mínění.

Druhý – funkční přístup byl za rovnoprávné vztahy mezi členy komunikačního procesu – mezi komunikačními prostředky a recipienty, kteří tyto informace přijímali. V tomto případě měl člověk na vybranou, zda li bude věřit prostředkům masmedia či bude i nadále zastávat vlastní názor.

A třetí – komunikační – přístup, ke kterému se žurnalistika dostala v moderním světě, hlásí rovnost příjemců. Masmedia jsou v tomto případě pouze od toho, aby oznamovaly veřejné mínění a nikoliv od toho, aby vnucovaly postuláty.

Vývoj masmedia můžeme rozdělit do těchto etap:

- do začátku naší éry existovaly jevy, které se podobaly novinám,
- epocha rukopisných vydání zahrnuje období od počátku naší éry až do 15. století
- 15-17. Století – vytváření novinářského a časopiseckého řemesla, vynález a široké uplatnění knihtisku,

- od 17. století do počátku 20. století se zdokonaluje polygrafie, žurnalistika se stává společenským institutem,
- první polovina 20. století znamená pozici masmedia jako nástroje moci a také jako jednu z vládnoucích složek, kromě již existujících,
- druhá polovina 20. století se charakterizuje velkým rozvojem elektronických prostředků komunikace a tím pádem i elektronických masmédií,
- v moderním světě hrají prostředky masové komunikace důležitou roli ve všech sférách života společnosti, žurnalistika se stala dostupnější, otevřenou a rozšířenou, což ji dává větší možnosti v rámci procesu formování veřejného mínění populace.

Prostředky masové informace zaslouženě nesou neoficiální titul čtvrté moci, jelikož v současném světě není možné jejich roli ocenit až moc. Funkce masmédií jsou aktuální a různorodé.

V té či oné formě mají vliv na politickou situaci ve státě, utvářejí veřejné mínění a určují obecné normy chování ve společnosti.

2.1 Funkce moderních masmédií

Je obecně známé, že hlavní a nejdůležitější funkcí masmédií je funkce informační, která se skládá ze získání a operativním šíření určitých informací o nejaktuálnějších a nejzajímavějších událostech. Předávaná informace obsahuje vždy nejen fotografie či videomateriály, ale také odborné hodnocení a komentáře. Vzdělávací role, kterou splňují moderní informační agentury je nedělitelně spojena s funkcí socializace a vlastně do ní přerůstá. Dnešní společnost je taková, že masové vnesení dogmat, které jsou založeny na hlubokém uctívání morálky, zákona a lidských práv jsou pro masmédiá nejdůležitějším socializačním úkolem. Také mají možnost učit obyvatelstvo mírovým způsobům, jak řešit konflikty bez nutnosti použití násilí. Prostředky masmédiá plní také funkci kontrolní, která je založena na autoritě veřejného mínění. Nehledě na to, že novináři nemají právo dávat jakékoliv administrativní či finanční sankce, tak je jejich dohled velice efektivní a účinný.

Všechny výše uvedené politické funkce masmédiá jsou přímo nebo nepřímo spojené se plněním mobilizačních úkolů. Novinář může díky správně postavenému informačnímu

poslání pobídnout veřejnost k určitým krokům, zavléct lidi do politického dění, změnit jejich názor a jejich motivaci a chování.

Publikum současných masmédií se skládá z lidí, kteří vystupují jako subjekt informačního masového procesu. Cílové skupiny veřejnosti nejen vnímají informace, ale také mohou tyto informace použít a mít tak vliv na politiku informačních agentur. Výsledek aktivní práce masmédií ve vztahu k vlastnímu publiku může mít různorodé podoby. Masmédia mají často svůj podíl na vzniku nečekaných nápadů, vytěšňují zastaralé morální zásady, formují názory a dále upravují, doplňují a rozvíjí již existující znalosti.

Charakteristika publika masmédií

Existuje několik základních charakteristik publika masmédií. Rozlišují se na první a druhou skupinu. V prvním případě se jedná o početné sociální skupině, která čerpá informace o různých událostech a faktech přímo ze stránek tištěných masmédií, z rozhlasových pořadů nebo z televize. Přirozená tíha ke každodenní komunikaci nutí tyto lidi předávat tyto získané informace lidem, kteří neměli vlastní styk s tištěnou formou nebo pořadem. Tímto se vytváří druhá skupina.

Na základě výše uvedené gradace existuje v novinářské psychologii termín dvoustupňového modelu procesu přesvědčení. Souhlasně této teorie je ve společnosti neaktivní většina, skupinové vědomí, které závisí na názoru autoritativní menšiny a výrazných individuů.

V praxi to znamená, že novináři musí hlavně zapůsobit na vědomí vůdců, kteří jsou hlavními nositeli a šířiteli nápadů. Po čase se ukázalo, že i vůdci mají vlastní autority, za kterými chodí pro radu, doporučení nebo nutnou informaci

3

SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Termín sociální síť se objevil již v roce 1954, ale neměl nic společného s Internetem a tento pojem jako takový začali zkoumat již ve 30. letech minulého století. Termín zavedl sociolog James Barnes. Sociální síť je sociální struktura, kterou tvoří skupina uzlů, kterými jsou sociální objekty (lidé nebo organizace) a spojení mezi nimi (sociální vztahy). Budeme-li tento termín rozebírat ve zjednodušené formě, pak jde o skupinu lidí, kteří se mezi sebou znají ve které je člověk samotný centrem a jeho známí jsou odvětvími. Mezi všemi členy sítě existují jednostranné nebo oboustranné vztahy. Postupem času se ve společnosti uskutečnil technologický skok a informační technologie se dostali na takovou úroveň, že umožnily vytvoření sociální sítě přímo v nich. První sociální sítí, která používala počítačovou techniku, se stala technologie elektronické pošty již v roce 1971, kterou používala armáda v rámci projektu ARPA Net. V roce 1988 pak přišel finský student Jarko Oikarinen s technologií «IRC» (anglicky Internet Relay Chat), která umožnila komunikaci mezi dvěma subjekty v reálném čase. Nejdůležitějším milníkem se však stalo představení a následné rozšíření sítě Internet, která se stala veřejnou v roce 1991 díky britskému vědci Timovi Bernes-Li. V roce 1995 založil Randy Conrad první sociální síť v její moderní podobě - Classmates.com. Tento nápad a koncepce se ukázal jako velice žádaný a začal velký rozvoj v této oblasti. Tato sociální síť je i dodnes populární a má kolem 50 milionů uživatelů. V roce 2004 se objevil Facebook, který bude za několik málo let nejpopulárnější sociální sítí na světě vůbec. Používá se tam stejné schéma komunikace, avšak v jiném rozměru a to přivádí k opravdové revoluci v tomto odvětví. Počet aktivních uživatelů Facebooku je k dnešnímu dni kolem 1 200 000 000. V roce 2008 se objevil projekt Groupon – servis kolektivních slev, který je na jednu stranu založen na principu sociální sítě (přived známé a dostanete společnou slevu), na druhou stranu ale využívá sociální vazby pouze povrchově (pouze pro nákupy). Servis propojuje komunikaci a obchod, což se dá s jistotou považovat za novou éru rozvoje sociálních sítí na Internetu.

3.1 Klasifikace

V současném Internetu je hodně různých sociálních sítí. Pro určitou organizaci je můžeme podle druhů a účelu rozdělit následovně.

Podle druhu:

- privátní komunikace (Facebook, VK, Classmates.com),
- pracovní komunikace (LinkedIn),
- zábava (MySpace),
- video (YouTube),
- audio (Last.fm),
- fotografie (Flickr),
- geolokace (Foursquare),
- nákup (Groupon),
- blog (Tumblr),
- zprávy (Reddit).

Podle dostupnosti:

- otevřené (Facebook),
- uzavřené (PlayboyU),
- smíšené (VK).

Podle regionu:

- celosvětové,
- státní,
- bez vymezení.

3.2 Člověk a sociální sítě

Vliv sociálních sítí na lidský život je momentálně obrovský, mnozí si ani neuvědomují opravdové rozměry tohoto fenoménu a přitom je již dnes nejpoblárnější činnost na Internetu. Více než polovina společnosti z celého světa používá sociální sítě pro práci. Většina lidí důvěřuje informacím, které získají ze sociálních sítí. Tvoří se tam skupiny, hnutí, obrovské masové akce ba dokonce revoluce. Sociální sítě se během několika málo let staly středobodem moderního internetu.

V současnosti jsou sociální sítě obrovskou databází údajů s různorodou informací ohledně stovek milionů lidí z celého světa, která má dokonce logickou strukturu a není rozházená po různých místech. V Poslední době se sociální sítě stále více otevírají veřejnosti a mnohé osobní údaje o uživatelích jsou už teď dostupné úplně každému zájemci. Čím více se člověk zdržuje a baví na sociálních sítích, tak tím více informací lze o něm získat bez jakéhokoliv úsilí. Dá se s klidem říci, že většinu informací o osobách získávají například tajné služby z otevřených zdrojů.

„Myslíte si, že je Váš profil na Facebooku bezpečný? Popřemýšlejte znovu.“²

Moderní sociální sítě nabízejí uživatelům možnost doplnit prakticky veškeré osobní informace: nahrát foto a video soubory, přátele, zájmy, vzdělání, informaci o zaměstnání, místa, kde se člověk často vyskytuje, oblíbená jídla, filmy, knihy, koníčky, osobní myšlenky a poznámky. Většina těchto informací je dostupná pro ostatní bez registrace, stačí jen najít stránku uživatele na sociální síti, na zbytek se budeme moci podívat ihned po přidání uživatele do přátel. Co se týče osobní komunikace, tak je naprosto dostupná pro administrátory sítě a žádné nastavení soukromí v tomto případě nepomůže.

² Making 'clone' Facebook accounts can fool ANYONE into accepting a fake friend within 24 hours - even security experts. [online]. 2.12.2011 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2068951/Facebook-clone-accounts-fool-ANYONE-accepting-fake-friend.html>

Provedl jsem malý experiment se sebou samým za účelem zjištění, kolik informace o mě lze najít na internetu. Jsem průměrný uživatel sociálních sítí, mám registraci na několika projektech, občas si dopisuji s lidmi ve dvou a aktivně používám jenom jeden. Vědomě tam nemám veškerou osobní informaci o mě, pouze údaje nutné pro registraci. Podle jména a příjmení mě lze najít hned na několika sociálních sítích, na Facebook a VKontakte. Jako první jsem našel svůj profil na Facebook. I když jsou tam jenom nutné údaje pro registraci, tak z nich lze zjistit, kde jsem se narodil a kde momentálně pobývám. Informace o vzdělání nebo o zaměstnání tam vědomě nemám, ale po krátké analýze uživatelů, které mám v sekci přátel to lze velice snadno dohledat. To, že si tam tuto informaci nedávám já totiž neznamená, že totéž udělali všichni mí kolegové nebo bývalí spolužáci. Tím se dostáváme k dalšímu bodu – známí a přátelé, stačí jeden klik a máme před sebou hned celý seznam lidí, se kterými jsem v menší či větší míře v kontaktu. Další sítí na seznamu výsledků vyhledávání je VKontakte, pár přátel ze zahraničí, několik desítek zájmových skupin a hlavně dlouhý seznam hudby, kterou poslouchám. Na rozdíl od Facebooku lze ve VKontakte nahrát hudební soubory a vytvořit si tak vlastní playlist. Tato informace je také důležitou součástí mozaiky. Všechny tyto údaje může najít jakýkoliv uživatel s minimální znalostí práce s PC a vyhledávání na Internetu. Podle těchto informací již lze vytvořit zčásti můj profil a jestli mě má někdo v přátelích, pak bude tento profil plný tak na 50%. A znovu musím upozornit na skutečnost, že vědomě nezveřejňuji všechny informace o sobě. Sociální sítě používám jenom jako prostředek komunikace.

Je důležité si uvědomit ještě jednu zvláštnost – na internetu se lidé stejně jako v opravdovém světě spojují do určitých sociálních skupin (sociální masky), které se mezi sebou neprotínají. Hlavní dělení se uskutečňuje podle projektů a dále podle věku, zájmům a dalším příznakům. Sociálních masek může mít člověk několik, v práci musí mít image pracovitého člověka a profesionála, potřebuje tedy pracovní komunikaci, večer potřebuje komunikaci s rodinou a známými a o víkendu popřípadě během dovolené potřebuje komunikaci, která je spojená například s jeho koníčky. Každý má vlastní seznam sociálních masek a každá z nich má vliv na chování v určité situaci. Právě proto má moderní člověk hned několik účtů na různých sociálních sítích, v každé ze kterých splňuje svoji konkrétní potřebu. Poslední dobou si lidé zakládají několik

uživatelských účtů v rámci jedné sociální sítě, aby měli možnost měnit sociální masky dle aktuální potřeby.

Kromě toho se člověk neustále mění, stárne, mění se jeho okolí, zájmy, práce, životní pozice, priority. To znamená, že lidé, kteří se dnes aktivně baví na Facebooku se budou za několik málo let už pracovně komunikovat na více profesně zaměřených sítích a je možné, že nebudou chtít, aby zaměstnavatel viděl veškeré detaily z jejich mládí. Právě proto je tak důležité samostatně filtrovat informaci, kterou o sobě dáme do otevřeného přístupu na internet.

3.2.2 Informační bezpečnost

Za posledních několik let si téma informační bezpečnosti a soukromí v sociálních sítích bere stále více pozornosti. A je to naprosto pochopitelné: sociální sítě jsou stále více otevřené pro vnější svět, ztrácí se osobní informace, uživatelské účty se dají relativně lehce nabourat, administrátoři sítí mají přístup k jakékoliv informaci, která byla uložena nebo zveřejněna na síti. Ale všechno je to pouze vnější část, pouze špička ledovce, která se dostala na povrch a o které se píše ve zprávách, avšak rozhodně to není úplný obraz potenciálního nebezpečí pro osobní informace

Za nejnevinnější formu použití získaných osobních údajů bez souhlasu uživatele je možné považovat vnitřní mechanismy sociální sítě pro ukazování cílené reklamy, výběru možných známých nebo výběru zajímavého obsahu. Tyto mechanismy jsou již standartní skoro ve všech sociálních sítích a nikdo tuto skutečnost netají, všechny tyto systémy shromažďují a analyzují osobní údaje, kterých je hodně a dále se používají za komerčním účelem. Sociální sítě předávají tyto údaje do vnějšího světa, už tuto skutečnost dokonce oficiálně potvrdily.

Více problémů způsobuje uživatelům únik osobních informací vinou sítě, což se již několikrát stalo v různých projektech. Jedním z největších úniků informací byl únik osobních údajů o 77 mln. uživatelů herní sítě PlayStation Network v dubnu roku 2011, pravděpodobně šlo o krádež platebních údajů klientů. Ale je velice pravděpodobné, že takovýchto případů bylo a je mnohem více, ale zůstávají skryty před veřejností.

Ještě větší problémy může způsobit prolomení jednotlivých účtů a získání přístupu ke všem osobním údajům jednotlivce za předpokladu, že je cílem zločinců jednotlivce. Získat přístup k uživatelskému účtu je dnes vcelku jednoduché i pro běžného uživatele, který jen zná dotyčného a ovládá sociální inženýring, mimo to si může tuto službu přímo koupit. Motivace pro tento čin může být různorodá, počínaje prolomením ochrany uživatelského účtu vysoce postaveného představitele určité společnosti za účelem tržní špionáže až po osobní potřeby.

3.3 Sociální inženýrství

Sociální inženýrství je metoda neoprávněného přístupu k informačním zdrojům založená na osobitostech psychologie člověka. Hlavním cílem sociálních inženýrů jako i jiných hackerů je získání přístupu k zabezpečeným systémům s cílem odcizení informací, hesel, údajů o kreditních kartách a tak dále. Hlavní odlišností od standartního kybernetického útoku je to, že v tomto případě se jako objekt útoku nevybírám stroj (počítač, mobilní telefon, tablet, atd.), ale přímo operátor tohoto přístroje. Právě proto jsou všechny metody a techniky sociálních inženýrů založeny na zneužití lidského faktoru a jsou považovány za značně devastující, jelikož zločinec získá informaci za pomoci běžného telefonního hovoru nebo přímo proniknutím do organizace pod maskou běžného zaměstnance či úklidového pracovníka. Pro obranu od těchto útoků je nutné vědět o nejrozšířenějších typech útoku, chápat co doopravdy chtějí zločinci a závčas organizovat vhodná bezpečnostní opatření a celkovou bezpečnostní politiku.

Nehledě na to, že se termín sociální inženýrství začal častěji objevovat až teprve nedávno, tak lidé používali tyto techniky v různé jejich formě již od dávných dob. Ve starém Řecku nebo Římě byli lidé, kteří dokázali manipulovat s mluvčím ve velké oblibě. Vystupovali jménem pánu během obchodních jednání nebo vedli diplomatická jednání. Za pomoci lži, pochval a výhodné argumenty často řešili tak obtížné situace, které by se jinak nedali vyřešit jinou cestou, než krveprolitím mečem.

Ve zpravodajských službách bylo sociální inženýrství vždy tou hlavní zbraní. Agenti ze CIA nebo KGB se často vydávali za někoho jiného a takto získávali tajné státní tajemství nebo další informace. V 70. letech minulého století v době rozkvětu freakingu

někteří telefonní chuligáni volali operátorům a snažili se zjistit osobní informace od technického personálu společností. Po řadě experimentů se ke konci 70.let freakeři naučili manipulační techniky natolik precizně, že mohli od nepřipravených operátorů zjistit prakticky jakoukoliv informaci.

3.3.2 Principy a techniky sociálního inženýrství

Existuje několik rozšířených technik a způsobů útoků, které používají sociální inženýři. Všechny tyto techniky jsou založeny na osobitostech vnímání a rozhodování, které jsou známy jako kognitivní předsudky. Tyto předsudky se používají v různorodých kombinacích s cílem vytvoření co nejvhodnější strategie podvodu pro každý konkrétní případ. Ale společným rysem všech těchto metod je vytvoření iluze s cílem donutit člověka vykonat určitý krok, který není výhodný pro něj, avšak je potřebný pro sociálního inženýra pro zdárné dokončení úkolu. K dosažení kýženého výsledku může podvodník použít hned celou řadu různorodých taktik, může se vydávat za jinou osobu, odpoutat pozornost, zvyšovat psychologické napětí jednotlivce či skupiny atd. Konečné cíle podvodu mohou být také velmi různé.

Pretexting

Pretexting je soubor kroků provedený podle předem připraveného scénáře (pretext). Tato technika předpokládá použití hlasových prostředků jako telefon, mobil, Skype a jiných pro získání potřebné informace. V tomto případě se podvodník představuje třetí osobou nebo dělá, že někdo potřebuje pomoci a prosí oběť o vydání hesla nebo o autorizaci na předem připravené phishingové stránce a tím nutí osobu udělat nějakou akci či vydat určitou informaci. Ve většině případů vyžaduje tato technika aspoň nějaké informace o cíli, například datum narození, telefonní číslo, číslo bankovního účtu, atd. Nejrozšířenější strategií je využití zprvu menších proseb a použití v rozhovoru známých jmen skutečných lidí, kteří pracují v dané společnosti. Dále podvodník během rozhovoru oznamuje, že potřebuje pomoci (většina lidí může a je připravena splnit úkoly, které nejsou považovány za podezřelé). Jakmile je ustanoven důvěrný kontakt, tak může podvodník požádat o nějakou důležitější a větší službu.

Phishing

Phishing (anglicky phishing, ze slova fishing — rybolov, rybaření) — je druh internetového podvodu, cílem kterého je získání přístupu k osobním údajům uživatelů – k jejich přihlašovacím jménům a heslům. K dnešnímu dni je to nejpopulárnější a nejrozšířenější schéma sociálního inženýrství. Žádný únik osobních údajů se neobejde bez celé vlny phishingových mailů, která následuje ihned po něm. Cílem phishingu je nezákonné získání tajné informace. Příkladem takového útoku může být zpráva, která byla odeslána oběť před elektronickou poštou, která vypadá jako oficiální zpráva z banky nebo peněžního systému a která vyžaduje kontrolu určité informace nebo rovnou požaduje určitou akci ze strany oběti. Jako příčina se může oznamovat cokoli, může to být například únik citlivých údajů, technická závada v systému, a tak dále. Tyto dopisy obvykle obsahují odkaz na falešné stránky, která do detailu kopíruje ty oficiální a obsahují pole, kam se má vyplnit citlivá informace.

Jedním z příkladů celosvětového phishingového útoku může sloužit aféra, během které dostali tisíce uživatelů portálu eBay emaily, ve kterých se tvrdilo, že jejich uživatelský účet je momentálně zablokovaný a pro odblokování je nutné vyplnit údaje o své kreditní kartě. Ve všech těchto dopisech byl odkaz na falešné stránky, které do detailu kopírovaly ty opravdové. Škody v tomto případě dosahovaly několika stovek tisíc amerických dolarů.

Quid pro quo

Z latinského Quid pro quo — «něco za něco» — v anglickém jazyce se tento výraz obvykle používá ve smyslu «služba za službu». Tento způsob útoku se obvykle provádí tak, že zločinec zavolá na firemní číslo společnosti nebo pošle email na oficiální emailovou adresu. Zločinec se často předstává jako pracovník technického oddělení, který oznamuje o vzniku technického problému na pracovním místě zaměstnance a zároveň mu nabízí pomoc při jeho odstranění. Během procesu odstranění problému nutí zločinec oběť, aby prováděla kroky, které mu dovolí spustit procesy nebo instalovat různý software do počítače oběti. Valná většina kancelářských pracovníků je ochotna sdělit tajné informace, například svá hesla za nějakou protislužbu nebo odměnu.

Trojský kůň

Trojský kůň je škodlivý program, který se používá pro sběr, zničení nebo modifikaci informace, narušení provozuschopnosti počítače nebo pro použití zdrojů uživatele pro vlastní potřebu. Tato technika často zneužívá zvědavosti nebo jiné emoce cílového uživatele. Nejčastěji dostane adresát zprávu se zajímavým obsahem, obnovení antiviru nebo jakoukoliv jinou informaci, která by ho mohla zaujmout. Když otevře příložený soubor, tak automaticky stáhne škodlivý program do svého operačního systému a tím umožní přístup ke svým osobním údajům.

Sběr údajů z otevřených zdrojů

Použití technik sociálního inženýrství vyžaduje nejen znalost psychologie, ale i umění získat o člověku potřebnou informaci. Relativně novým způsobem získávání osobních informací je jejich sběr z otevřených zdrojů, hlavně ze sociálních sítí. Stránky jako livejournal, Vkontakte nebo Facebook obsahují obrovské množství údajů, které se lidé ani nesnaží skrýt před veřejností. Uživatelé těchto sítí zpravidla neudělují nutnou pozornost otázkám bezpečnosti a tím pádem nechávají ve volně přístupné formě údaje a informace, které se dají použít.

Dobрым příkladem tohoto jednání se může stát případ únosu syna Evgenije Kasperského. V důsledku vyšetřování se zjistilo, že se zločinci dozvěděli přesný rozvrh dne a trasy pohybu dítěte z jeho poznámek a statusů na sociální síti. Doslova se píše, že „věděli, že je Ivan Kasperskij studentem 4.ročníku MGU a že pracuje ve společnosti Infowatch, zkoumali jeho rozvrh dne“.³

I když značně omezíme zveřejněnou informaci o sobě na osobním profilu v sociální síti, tak uživatel nemůže mít nikdy naprostou jistotu, že se tato informace nedostane někdy v budoucnu do nepovolaných rukou. Například brazilský výzkumník v otázkách informační bezpečnosti ukázal, že existuje možnost být „kamarádem“ jakéhokoliv uživatele sociální sítě Facebook během 24 hodin díky metodám sociálního inženýrství.

³ KLESHENKO, A. Únos syna Evgenije Kasperského. [online]. [cit. 2013-06-03]. Dostupné z: <http://www.aif.ru/dontknow/file/law/14367>

V průběhu experimentu si výzkumník Nelson Novaes Neto vybral náhodnou oběť a vytvořil si falešný uživatelský účet člověka z okolí oběti – jejího vedoucího. Nejdříve začal Neto rozesílat žádosti o přátelství přátelům přátel vedoucího oběti a posléze také jeho přátelům. Za 7,5 hodiny se podařilo to, že oběť samotná si ho přidala do přátel a tím otevřela přístup ke svým informacím. Tím pádem získal výzkumník přístup k osobním informacím uživatele, o které se dělil pouze se svými přáteli.

„Sociální sítě můžou být fantastické, ale lidé dělají chyby. Soukromí je otázkou sociální odpovědnosti.“⁴

Baiting

Tato metoda útoku sebou představuje modifikaci trojského koně a předpokládá použití fyzického nositele informace. Tyto infikované nosiče informace se dále rozhazují do míst veřejně dostupných, kde mohou být lehce objeveny jako jsou parkoviště, záchody, jídelny nebo pracoviště jedince, na kterého je útok cílen. Nosiče mají oficiální formu a vzhled typický pro danou společnost nebo je může doprovázet krátká poznámka, která by měla zaujmout. Může jít o CD, flash disky, atd. Útok může vypadat následovně: CD s infikovaným obsahem s názvem společnosti a s oficiálním odkazem na stránky se pohodí na pracovišti, může tam být také krátká ručně psaná poznámka, že se jedná o platy či roční prémie vedení dané společnosti. CD může být zanecháno i ve výtahu nebo na recepci. Pracovník může toto CD z neznalosti vzít a pak už jen ze zvědavosti ho zasunout do počítače či notebooku. Tímto se nakažený obsah ihned dostane do počítače a dále může ohrozit bezpečnost nejen této jednotky, ale jestli je síť propojená, pak může ohrozit celou infrastrukturu. Na první pohled nemusí toto CD obsahovat naprosto nic, žádnou složku či soubor a pracovník ho tedy po chvíli může zahodit do koše nebo dát zpátky na místo, kde ho našel, ze strachu z odhalení.

⁴ Making 'clone' Facebook accounts can fool ANYONE into accepting a fake friend within 24 hours - even security experts. [online]. 2.12.2011 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2068951/Facebook-clone-accounts-fool-ANYONE-accepting-fake-friend.html>

Obrácené sociální inženýrství

V případě obráceného sociálního inženýrství se jedná o situaci, kdy oběť sama poskytuje nebo nabízí druhé straně potřebnou informaci. Může se to zdát jako absurdní, ale osoby, které mají autoritu v technické nebo sociální sféře často dostávají uživatelská jména nebo hesla a jinou důležitou osobní informaci prostě proto, že jsou všichni kolem přesvědčení o jejich naprosté pořádnosti. Pracovníci technického servisu se například nikdy neptají na uživatelské jméno nebo heslo, nepotřebují tuto informaci pro řešení problému, ale mnozí uživatelé se snaží urychlit proces vyřešení jejich problému a naprosto dobrovolně sdělují tyto osobní údaje v domnění, že to pomůže ke zrychlení. Nikdo se jich ani nemusí ptát.

Příkladem zpětného (obráceného) sociálního inženýrství může sloužit následující scénář. Podvodník, který pracuje ve stejné firmě jako oběť, nebo se vydává za osobu zde pracující, mění v počítači oběti jméno souboru nebo ho přemístuje do jiné složky. Když si oběť všimne ztráty souboru, tak podvodník nabízí svoji pomoc a říká, že může soubor najít či obnovit. Oběť se bojí možných důsledků kvůli ztrátě informace a chce tuto situaci co nejrychleji napravit a ihned souhlasí s nabízenou pomocí. Podvodník následně oznamuje, že obnovit soubor půjde, ale pouze za předpokladu, že se dostane do systému pod přihlašovacími údaji oběti. Ted už oběť vyžaduje, aby se podvodník přihlásil do systému pod jejím jménem a pokusil se obnovit „ztracený“ soubor. Podvodník s tím nechtěně souhlasí a obnovuje soubor a mezitím zároveň krade přihlašovací údaje a hesla oběti. Když úspěšně dokončí útok, tak si i zlepšil reputaci a je docela možné, že do budoucna se k němu budou obracet za pomocí i další kolegové ze společnosti. Tento přístup se neprotíná se standardními procedurami asistenčních služeb a tím pádem ještě více komplikuje dopadení zločince.

Hrozby spojené s e-mailem

Mnozí pracovníci dostávají dennodenně přes pracovní a osobní emailové systémy desítky nebo dokonce stovky emailů. Je pochopitelné, že při takovém toku informace není možné udělit nutnou pozornost každému dopisu. Právě tato skutečnost značně ulehčuje provedení útoku. Většina uživatelů elektronických poštovních systémů se k tomu staví naprosto s klidem a bere to jako práci s tištěnými dopisy, prostě překládají

dopisy z jedné složky do druhé. Když podvodník posílá přes email jednoduchý úkol, tak ho cílový objekt velice často splní a vzhledem k jeho jednoduchosti o tom ani nebude přemýšlet, popřípadě nebude v danou chvíli ani přemýšlet o důsledcích tohoto jednání. Elektronické dopisy ale mohou obsahovat aktivní odkazy, které mohou vést k narušení firemního prostředí. Tyto odkazy nevedou vždy na reklamované stránky.

Většina prostředků na zajištění bezpečnosti je směřována na omezení přístupu neautorizovaných uživatelů k firemním zdrojům a informacím. Jestli pracovník po kliknutí na aktivní odkaz stáhne do firemní sítě trojský program nebo virus, tak to podvodníkům značně usnadní práci a dovolí obejít mnohé bezpečnostní systémy. Aktivní odkaz může také odkazovat na stránky, které vyžadují autorizaci prostřednictvím uživatelských údajů nebo nabízející pomoc v řešení některých problémů. Stejně tak jako v případě jiných útoků je i zde nejefektivnější ochranou před takovýmto útokem skeptický vztah k jakýmkoliv příchozím emailům, obzvláště když obsahují odkazy či přílohy. Pro rozšíření tohoto přístupu ve společnosti je nutné zařadit do bezpečnostní politiky principy práce s emailem s těmito elementy.

- přiložené soubory,
- aktivní odkazy v dokumentech či emailu,
- požadavky na osobní nebo firemní informaci, které jdou ze společnosti,
- požadavky na osobní nebo firemní informaci, které jdou zvenku.

Hrozby spojené s používáním Instant messagingu

Instant messaging je relativně novým způsobem předávání informací, ale už si vybojoval značnou popularitu mezi firemními uživateli. Hlavní výhoda oproti používání např. e-mailu spočívá v principu odesílání a přijímání zpráv v reálném čase. Doručení zprávy probíhá tímto způsobem v řádech milisekund.

Kvůli rychlosti a jednoduchosti použití otevírá tento způsob komunikace široké možnosti pro provedení různých útoků – uživatelé považují tento servis za telefonní službu a nedávají ho do spojitosti s nebezpečím. Dvěma hlavními způsoby útoku, založených na instant messagingu je odeslání ve zprávě odkazu na škodlivý program nebo přímo odeslání škodlivého programu. Samozřejmě že IM je i dalším způsobem

vymámení informace. Jedna z odlišností této služby je neformální charakter komunikace. Ve spojení s možností vytvořit si jakékoliv fiktivní jméno dovoluje tato skutečnost podvodníkovi mnohem snáze vydávat se za nějakého jiného člověka a značně zvyšuje jeho šance na úspěšné provedení útoku. Jestli je společnost odhodlána používat možnosti pro zmenšení výdajů a další vymoženosti, které poskytuje IM, pak je nutné zařadit do bezpečnostní politiky společnosti také mechanismy ochrany před těmito hrozbami. Pro spolehlivou kontrolu IM je nutné ve firemním prostředí dodržovat určitá pravidla:

- vybrat si pouze jednu platformu pro výměnu zpráv,
- určit parametry ochrany při otevírání této aplikace,
- určit principy pro ustanovení nových kontaktů,
- zadat standarty pro bezpečné heslo,
- sestavit doporučení ohledne používání této aplikace.

3.3.3 Způsoby ochrany před sociálním inženýrstvím

Pro úspěšné provedení svých útoků zločinci využívající techniky sociálního inženýrství často využívají zvědavost, lenost, milost a také nadšení uživatelů a pracovníků společností. Není lehké se ochránit před těmito útoky, jelikož jejich oběti ani neví, že byli okradeni. Zločinci využívající tyto metody mají většinou stejné cíle jako jiní – potřebují peníze, informace nebo IT zdroje společnosti. Pro ochranu před těmito útoky je nutné se naučit jejich typy, pochopit, co přesně by zločinec mohl potřebovat a ocenit škody, které mohou být vytvořeny pro společnost či jednotlivce. Až když budeme mít k dispozici veškeré tyto informace je možné začlenit určité bezpečnostní míry a postupy do bezpečnostní politiky společnosti.

Ale největší hrozbou je to, že k vaší informaci má přístup docela velká skupina lidí, která si ji může kdykoliv prohlížet, i když uživatel danou informaci ze sítě již vymazal. Za prvé jsou to samozřejmě přímo zaměstnanci sociálních sítí, ti mají přístup k informačním databázím, ve kterých jsou uloženy veškeré informace a také speciální nástroje pro přístup k účtům, které dovolují otevřít a prohlížet si jakýkoliv uživatelský účet. Přístup k těmto údajům mají také pracovníci bezpečnostních vládních organizací,

jako například CIA v USA nebo FSB v Rusku. Není to tak dávno co věhlasně proslulý Julian Assange, zakladatel portálu Wikileaks, oznámil, že má Facebook speciální nástroje, které využívají zpravodajské služby USA a v Rusku dříve velice populární síť Vkontakte již otevřeně přiznala skutečnost, že spolupracovala s bezpečnostními orgány a že jim předávala osobní informace. Celá tato situace je logická – pracovníci sociálních sítí musí mít přístup k těmto citlivým údajům, je to jejich práce a pracovníci bezpečnostních orgánů se snaží chytit na internetu zločince, ale vždy je tu možnost předání těchto údajů třetí neoprávněné osobě a těmito údaji mohou být klidně celé psychologické portréty nebo utajené informace. V poslední době lidé začínají věřit sociálním sítím stále méně a začínají alespoň minimálně filtrovat informaci, kterou jsou ochotni svěřit sociální síti nebo dávají falešné informace, popřípadě se smažou ze sítě úplně. Avšak ani zrušení uživatelského účtu nezaručuje jistotu, informace se často ukládá na hlavních serverech společnosti a může být dále používána, tak se děje například ve společnosti Facebook nebo Vkontakte a v dalších.

3.4 Internetová závislost

Internetová závislost je už dávno uznané psychické onemocnění a závislost na sociálních sítích je jenom její nová forma. Příčiny tohoto jevu jsou vcelku pochopitelné, každý člověk má zjevné a skryté potřeby, které se snaží zajistit, může to být například potřeba komunikace, seberealizace, ekonomie času nebo něčeho jiného a sociální síť mu dává pocit naplnění těchto potřeb. A všechny tyto potřeby se zdají být velice dostupné, stačí jen napsat příjemný citát nebo nahrát pěknou fotografii a hned přijde odezva od několika lidí, stačí párkrát kliknout na myš a na seznamu „přátel“ máme hned novou položku. Ale ve své podstatě je to jenom útěk od reality, je to záměna skutečnosti za virtuální realitu, který pouze dává pocit nasycení těchto potřeb, ale doopravdy nemůže zaměnit opravdový život a proto chce člověk více a více, ale čím více komunikace se mu dostává skrz internet, tím více jí chce, ale potřeby stále nejsou ve své větší části naplněné.

Tato závislost se postupně rozvíjí u mnohých lidí, kteří se jednou dostali do sociální sítě. Člověk si na tuto síť rychle zvykne a čím déle ji používá, tím těžší je pro něj

skutečný život. Je těžké to pocítit, je potřeba se na několik dní dostat pryč od počítače a teprve tehdy člověk začíná cítit, jak moc mu chybí Internet a v těžší formě takovýto jedinec velice rychle spadne do deprese, právě to jsou totiž příznaky závislosti. Závislost s sebou přináší mnohé problémy, začínají se objevovat komplexy, deprese, strachy, náhlé změny nálad a dokonce psychosomatické zdravotní komplikace.

Je to psychické onemocnění a jako jakékoliv jiné onemocnění potřebuje léčbu. Léčba závislostí je obzvláště těžká a nejdříve je nutné si tuto závislost přiznat. Dalším krokem je záměna virtuální komunikace za reálnou a postupně za podpory přátel a příbuzných je možné zdárné vyléčení.

3.5 Nejpopulárnější sociální síť

Na světě existuje hodně druhů sociálních sítí. Podívejme se na největší a nejvýznamnější projekty v této oblasti.

Facebook

Nejpopulárnější sociální síť na světě a zároveň nejnavštěvovanější a nejvíce disputovaná stránka na celém světě. Od chvíle vzniku tento projekt pořád demonstuje úžasný růst a vývoj a to jak v celkovém počtu uživatelů, tak i v zisku. Tato společnost neustále vymýšlí a integruje nové nápady, vede aktivní diskuzi a integraci s vnějším světem a zavádí vlastní internet. Dá se předpokládat, že v několika dalších letech bude stále nejvíce rostoucí sítí z celého seznamu.

Region: především USA, Velká Británie, Indonésie, Turecko, Indie, Mexiko, Filipíny, Francie, Itálie, Německo, několik desítek milionu aktivních uživatelů v Rusku. V posledních letech vede tato sociální síť aktivní expanzi na trh dalších států.

Rok založení: 2004

Typ : sociální síť pro osobní komunikaci.

LinkedIn

Sociální síť pro obchodní komunikaci pro ekonomicky aktivní uživatele. Stránku aktivně využívají celé společnosti po celém světě. Tento projekt má velice dobré perspektivy a odlišuje se profesní kvalitou osazenstva.

Region: především USA, Velká Británie, Španělsko, Indie. Aktivně nabírá popularitu v rozvinutých evropských státech. Pokrývá přes 200 zemí.

Rok založení: 2003

Typ: sociální síť pro pracovní komunikaci

Twitter

Relativně mladá sociální síť založená na mikrobloggingu. Nápad je to docela zajímavý, tvůrci vzali základ z klasického blogu, uměle omezili délku zprávy a zjednodušili všechny funkce, kde to bylo možné. V dnešním světě, kdy se život dennodenně zrychluje a člověk má neustále nedostatek času se zrodila nová populární sociální síť.

Region: především USA, Velká Británie, Brazílie a Německo

Rok založení: 2006

Typ: sociální síť pro blogging

Groupon

Nejpopulárnější slevový portál na světě, který nabízí značné slevy na různorodé výrobky za předpokladu, že je po nich velká poptávka. Není to klasická sociální síť, ale projekt používá některé principy sociálních sítí, hlavním směrem je stejně elektronická komerce.

Region: USA, Kanada, Velká Británie, Francie, Brazílie, Indie a mnohé další státy. Pro projekt je oblast působení velice důležitá, prodává totiž především ve velkých městech.

Rok založení: 2008

Typ: síť pro nákupy

Vkontakte

Nejpopulárnější sociální síť v Rusku a sousedních státech, je to vlastně analog Faceboku.

Region: hlavně Rusko, projekt je také populární v zemích SNS: Ukrajina, Bělorusko, Kazachstán a další. V roce 2009 zakoupil Vkontakte doménu VK.com, posléze začala expanze do dalších států, ale výrazný úspěch zatím není vidět.

Rok založení: 2006

Typ: sociální síť pro osobní komunikaci.

Odnoklassniki

Sociální síť pro vyhledávání spolužáků, ruský protějšek sítě Classmates.com.

Region: Rusko, Ukrajina a další státy ze Společenství Nezávislých Států

Rok založení: 2006

Typ: sociální síť pro osobní komunikaci.

3.6 Problémy sociálních sítí

Nehledě na rychlý růst popularity a zisku mají mnohé sociální sítě také velké problémy, které leží v základu jejich práce. Vyřešení těchto problému bude mít za následek masivní růst v této oblasti.

Mála užitná hodnota

Problémem mnohých sociálních sítí, obzvláště těch, které nejsou tematické je jejich malá užitková hodnota. Lidé tam tráví obrovské množství svého času a na oplátku získávají pouze elektronickou komunikaci, nejčastěji v její textové formě, která předává pouze nepatrný zlomek informace, což činí z tohoto druhu komunikace značně neproduktivní záležitost. Většina komunikace nepředstavuje celkově sebemenší užitnou hodnotu. Kvůli tomuto problému se sociální sítě snaží vytvořit nové nástroje, které

dovolují uživatelům přímo uvnitř sítě nakupovat či prodávat zboží či služby, pracovat, bavit se a tak dále. Řešení tohoto problému je hlavním úkolem pro rozvoj sociálních sítí pro následující roky.

Zkreslené uživatelské informace

V posledních letech vidíme stále častější vědomé zkreslování osobních údajů samotnými uživateli. Mnozí lidé si úplně nebo částečně mění jméno nebo příjmení, dávají do profilu falešné informace a hodně informací tam nedávají vůbec. Tento problém vzniká v důsledku toho, že pro sociální sítě je výhodné mít v otevřeném přístupu co nejvíce osobních informací uživatelů, ale uživatelé chtějí naopak alespoň část těchto informací skrýt. Tento trend bude pokračovat do doby, než sociální sítě nezačnou nabízet nástroje pro uchování zaručené anonymity od všech, včetně sociálních sítí samotných.

Spam – nevyžádaná reklama, informace

Dalším velkým problémem sociálních sítí je spam. Je to ráj pro spamery, kteří mohou prostřednictvím sítí organizovat posílání nevyžádané reklamy. Sociální sítě se snaží s tímto fenoménem aktivně bojovat tím, že zavádějí stále nové nástroje pro jeho detekci a jeho blokaci či rovnou vymazání, ale spameři také nestojí na místě a vymýšlejí nové způsoby, jak tyto překážky obejít. Tento problém způsobuje velké potíže sítím a činí značné nepohodlí uživatelům.

Uživatelské účty mrtvých

Každou minutu se narodí člověk a další zase zemře. Lidé se rodí, žijí a umírají, je to naprosto přirozený proces, který ale nemůžeme kontrolovat. Avšak tato skutečnost způsobuje značné problémy pro správce sítí, jak se dá určit, zda člověk umřel a co by se mělo udělat s jeho uživatelským účtem?

Všechny výše uvedené problémy postihují veškeré sociální sítě po celém světě. Dále existují samozřejmě problémy a potíže, které jsou ojedinělé pro konkrétní regiony nebo státy, takových také není málo.

Bezpochyby je to pouze vrcholek ledovce, o sociálních sítích už je možné psát celé encyklopedie. Sociální sítě už pronikly hluboko do našich životů a pokračují nabírat na popularitě, jejich vliv na lidské vědomí a veřejné mínění je stále hluboce nedoceněný. K dnešnímu dni jsou většinou rozvinuty sociální sítě obecného typu, ale v blízké budoucnosti se budou objevovat a rozvíjet stále nové a nové projekty, ať už po stránce tematické, tak i po stránce funkční. Stejně jako v každém rychle rostoucím segmentu je i zde řada problémů, ale jsou vcelku řešitelné. V brzké době sociální sítě a Internet celkově změní okolní svět ještě více a už dnes je možné říci, že jsou velice účinným nástrojem moci.

3.7 Technologický vývoj

Personalizace

Jakákoliv sociální síť má obrovské možnosti pro personalizaci své práce pro každého jednotlivého uživatele. Může sledovat jeho zájmy, chování, polohu a na základě sběru těchto údajů vydávat personifikovaný obsah jakéhokoliv charakteru. Samotný princip personalizace je velice používaný, dnes je na Internetu obrovské množství informace, valná většina ze které je naprosto k ničemu a tento nástroj dovoluje vybrat informaci přímo určenou pro určitého jedince v určitém čase a na určitém místě. Tato tendence se rozvíjí již několik let a zatím nenaplnila ani z poloviny svůj potenciál, proto je možné očekávat její další rozvoj v příštích několika letech.

Sociální sítě se již naučili podávat personalizovanou reklamu, zvýrazňovat důležitý obsah a navrhopvat k seznámení další uživatele, kteří mají podobný kruh zájmů. V blízké budoucnosti můžeme s klidem očekávat ještě větší kvalitu personalizace obsahu a až se to sociální sítě naučí, tak i jedinou sémantickou pavučinu, několika úrovněv informační spojení v rámci projektů. Tento vývoj bude v mnohém záviset také na technologickém vývoji, nové funkce budou již od počátku personalizované.

Reklamní technologie

Další důležitou tendencí rozvoje posledních let je rozvoj reklamních technologií. Právě ony jsou stále ještě hlavním zdrojem příjmů sociálních sítí a to znamená, že tyto nástroje se budou vyvíjet i do budoucna. Již teď se aktivně implementují behaviorální technologie, které ukazují uživateli reklamu nejen na základě informací, které má u sebe na profilu, ale také na základě jeho chování v síti. Sítě celkově mají obrovské množství informace o svých uživateli a dá se říci, že sledují jejich život na každém kroku. Právě to jim dovoluje ukazovat reklamu maximálně zacílenou a mít vysokou míru úspěšnosti v převedení uživatele z pozorovatele na aktivního zákazníka. K těmto možnostem se dále doplňuje velká databáze uživatelů, která velice rychle a neustále roste, což činí ze sociálních sítí velice atraktivní prostor pro reklamní plochy. Všechny velké značky již stojí v řadě za sebou a vykupují možné reklamní plochy.

V mnohých sítích dnes můžeme cílit svoji reklamu podle několika parametrů, například podle státu, města, oblasti, ulice, pohlaví, věku, rodinného stavu, vzdělání, pracovní pozice, zájmů, atd. Kromě toho existují i behaviorální technologie – čas prezentace reklamy, počet reklam a také prezentace po určitých krocích. Tyto nástroje dovolují docela přesné trefení cíleného publika, vybrat tuto hrstku potřebných lidí z celého kvanta obyvatel a přitom bez nutnosti utratit velké částky za reklamu. Tyto reklamní nástroje se staly dostupnými pro všechny zainteresované osoby, od jednotlivců po nadnárodní koncerny a korporace.

V blízké budoucnosti se nástroje targetingu budou i nadále vyvíjet, především půjde o behaviorální technologie, které postupem času budou moci předvídat potřeby uživatelů s velkým procentem úspěchu. V tomto desetiletí se může reklama v sociálních sítích stát tím nejefektivnějším kanálem pro šíření produktů či služeb.

Geolokace

Relativně nový trend, který se v mnohém začal vyvíjet díky rozvoji moderních mobilních technologií. Sociální sítě se postupně učí sledovat fyzickou polohu uživatelů a na základě toho nabízejí cílený obsah pro určitou lokaci, tj. vše, co je fyzicky blízko

v danou chvíli a v dané lokalitě k uživateli – jeho přátele, možnosti zábavy, různorodé podniky, restaurace, bary, kina, informace o místě, atd. nebo hned celé kolokační servisy, např. momentálně velice populární geolokační servis Foursquare. Určení polohy uživatele se provádí buď naprosto automaticky za pomoci mobilních technologií nebo prostřednictvím informací, které poskytuje sám uživatel. Informace tohoto druhu dovolují sociálním sítím dostat se do běžného života uživatelů ještě hlouběji, což ještě více vleče lidi.

V několika dalších letech se budou aktivně rozvíjet mobilní technologie, mobily, smartphony, tablety a další podobné technologie, což za sebou povleče ještě větší rozvoj kolokačních funkcí v sociálních sítích. I při vypnuté technice tak společnosti budou moci sledovat momentální polohu uživatele, například prostřednictvím technologie na rozpoznávání obličejů či objektů. Je možné předpokládat, že mnohé již existující servisy začnou postupně sbírat také informace o momentální poloze uživatelů.

3.8 Vniknutí do každodenního života

Pro sociální sítě je nezbytně nutné, aby pronikly do všech sfér lidského života, jen tehdy nad ním budou mít maximální kontrolu a dokážou maximálně vydělávat. V současné době je sociální síť pouze další zajímavou stránkou na internetu, ale v budoucnosti to bude životním standartem. Člověk je sociální tvor a je pro něj velice důležité, co si o něm myslí okolí, je pro něj důležité ukázat se a být s někým ve spojení. Všechny tyto úkoly sociální sítě hravě plní a tím splňují tyto potřeby.

Podívejme se například na techniku, která nás obklopuje na každém kroku. S každým dnem je stále složitější a stále více se začíná podobat počítačům. V blízké budoucnosti může technika dostat i sociální funkce, technicky už je to jistě možné. Obyčejné lednice budou vědět, jaké potraviny preferují jejich majitelé a co nakupují jejich přátelé, bude existovat možnost udělat kolektivní nákup s lidmi se sousedního domu, kuchyňské trouby budou vědět, co mají připravit dnes večer pro majitele, co připravovali jejich přátelé včera, jak přesně mají připravit maso a jiné potraviny a další detaily, televize bude sama vybírat zajímavé pořady pro každého člena rodiny, telefony budou samostatně vyhledávat recenze na restaurace v okolí a automaticky volat přátelům na jejich narozeniny, atd. Podobné funkce jsou využívány určitou skupinou lidí, jsou

výhodné pro sociální sítě a můžou se stát výhodnými pro výrobce bytové techniky, proto můžeme očekávat vývoj i v této oblasti.

Dalším příkladem mohou být geolokační servisy, které jsou již v aktivním rozvoji. V blízké budoucnosti bude možné z jakéhokoliv místa ve městě po pár kliknutích najít veškeré zábavní podniky, kanceláře společností, společenské organizace, přečíst si recenze o jakémkoliv místě či dostat podrobnou informaci o historické památce, najít kolem zajímavé lidi nebo společnost pro příjemné strávení večera, na něco se zeptat místních obyvatel či najít spoluobčany v cizím městě či státě. Všechny tyto kroky je možné udělat za pomoci mobilního zařízení buď to mobilní telefon, notebook nebo tablet. Některé sociální sítě jsou celkově zaměřeny na organizační virtuální platformu. Geolokační servisy budou v budoucnosti ještě více oblíbené a čeká je určitě další rozvoj.

Jednoznačně lze říci, že sociální sítě jsou ve své podstatě jenom na začátku svého vývoje i přes značný pokrok v uplynulých několika letech, v budoucnu nás čeká ještě větší rozvoj tohoto zajímavého fenoménu moderní doby. Sociální sítě se stanou plnohodnotnými platformami pro různé sféry našeho života. V první řadě můžeme očekávat totální a všudypřítomnou socializaci celého internetu a také našeho každodenního života, budou se objevovat stále nové tematické projekty, obchod bude stále hlouběji pronikat do sociálních sítí, očekává se integrace nových technologií a menší projekty se budou spojovat do větších. A to je jen malá část toho, co se dá v této oblasti očekávat.

4

BEZPEČNOST VĚDOMÍ

Bezpečnost je jednou z nejdůležitějších hodnot lidské společnosti. Jestli je její celistvost a trvanlivost narušena, pak přichází na řadu velké změny v chodu celé společnosti či jednotlivce a společnost jako taková se zastavuje ve svém rozvoji na místě a nemůže se dále rozvíjet, jelikož všechny prostředky musí použít k zachování, popřípadě znovunastolení a trvalému udržení bezpečnosti. Pojem bezpečnost se dá zkoumat a popsat hned z několika hledisek.

Pro tuto práci je možné pojem bezpečnost vymezit následovně:

Je to vyvážený stav kontroly vnějších a vnitřních rizik a hrozeb při dispozici sil a prostředků k jejich vyhnutí, zmenšení nebo likvidaci (eliminaci) či odstranění.

Cílem bezpečnosti je dosažení a udržení komfortní a plnohodnotné existence objektu nebo subjektu za jakýchkoliv podmínek okolního prostředí.

Principy dosažení bezpečnosti můžou být následující:

- vyhýbání se nebezpečí,
- pasivní/aktivní činnost proti nebezpečí,
- vyhnutí se dráze útoku nebo útěk,
- kontrola vedeného útoku,
- pasivní/aktivní obrana,
- rozsahové převaha zdroje hrozby,
- zničení zdroje hrozby,
- sběr informací o možných rizicích a hrozbách, analýza a příprava taktiky a strategie kroků v případě krizové situace,
- průzkum způsobů zajištění bezpečnosti.

Bezpečnost se může rozdělit na:

- individuální,
- skupinovou,
- globální,
- systémovou,
- lokální.

A dále také na fyzickou a psychologickou.

4.1 Psychologická bezpečnost na Internetu

Existuje velká propast mezi reálných hodnocením všech aspektů vzájemné interakce s novým pro člověka prostředím – s kyberprostorem. Vznikají mnohačetné pokusy popsat tyto interakce jako standartní komunikační kontakt v rámci ohraničení audiovizuálního informačního toku, Představa o kontaktu jako o jednoduché výměně informačních paketů ale nekoresponduje s realitou ani v tom nejmenším měřítku.

Sociolog Anthony Giddens k tomu tvrdí, že „kontakt v kybernetickém prostoru nemůže nahradit interakci mezi živými lidmi a ani v budoucnu se tak zřejmě nestane“.⁵

Komunikace v rámci kyberprostoru má velmi specifický charakter. Na jednu stranu si ho představujeme jako plnohodnotnou verbální vzájemnou výměnu informací, ale přitom zapomínáme na to, že skutečný verbální kontakt obsahuje pro obě strany ve mnohem větší objem důležité informace. V kybernetické komunikaci se vytváří verbální kontakt, který se navenek tváří standartně velké informační mezery, které jsou následně naplněny iluzemi obou komunikačních stran. Iluzemi, které nejsou jasně projevené, ale mají svůj vlastní obsah. Iluze dialogu odráží osobní stereotypy, strachy, šablony chování, rituály, skryté priority a přání subjektů. Za pomoci jednoduché analýzy je možné s vysokou mírou pravděpodobnosti vytvořit psychologický portrét a mapu

⁵ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000, s.390. ISBN 80-7203-124-4

slabých míst psychiky účastníků dialogu. Charakteristickým rysem virtuálních dialogů, obzvláště jejich konfliktní formy je podvědomé zvýrazňování hypertrofovaných pseudokvalit, které ve skutečnosti zaplňují prázdná místa a zranitelná místa mluvčího. Jestliže budeme znát tento algoritmus, pak můžeme efektivně manipulovat dialogem a chováním druhé strany. Ve virtuálním dialogu je člověk mnohem více zranitelný a nechráněný od vlivu a manipulace s jeho psychikou ze strany mluvčího na rozdíl od skutečné komunikace. Video komunikace prostřednictvím internetu mění strategii a taktiku vlivu, ale v žádném případě nezmenšuje jeho sílu a účinek v manipulacích. Zvláštní význam má v tomto ohledu reakce člověka, který tráví většinu času ve virtuálním prostoru na nevšední situace ve skutečném životě. Stále má psychickou reakci a kritiku okolní situace jako ve virtuálním světě, které se ovšem odehrávají podle jiných pravidel a zákonů. Ve skutečném světě je podobné chování a kroky často nepřijatelné nebo přímo trestné. Uvědomování si rozdílu v právech a povinnostech postihuje narušitele až po určité době a způsobuje hluboký stres a poststresová narušení. A nyní se podíváme na vliv a manipulaci skupiny ve virtuálním prostředí. Tady se v plné míře projevují specifika chování a psychické reakce skupiny. Všechny fenomény skupinové reakce na činitele, všechny příznaky psychického zpomalení a emoční tuposti se projevují v dané situaci a na maximum. Skupina ať už na nádraží, na stadionu, ve škole či ve virtuální realitě vždy zůstane skupinou. Člověk, který sedí před monitorem je jen navenek osamocený, anonymní a samostatný. Ve skutečnosti se řídí hypnotickým rytmem pozorovaného dialogu a je v pozici pasivního pozorovatele, což z něj činí ideální terč pro vnuknutí jakékoliv informace. Vzpomeňme na chvíli na psychologii povídaček a „drbů“. Lidé jim věří mnohem více, než objektivním faktům. «Zadní vrátka» podvědomí jsou mnohem atraktivnějším zdrojem pro obyvatelstvo, než vědomá analýza a zpracování reality. Ve skupinové psychologii je široce známá jedna skutečnost – jestli se chcete obrátit k podvědomí člověka, tak by jste měli mluvit na jeho souseda. Cíl si v tomto případě myslí, že je pouze svědkem cizího dialogu. Kontrola, analýza a pozornost se postupně snižují a efekt vlivu je zpravidla mnohem větší, než u standartního přístupu. Ve skupině je mnohem jednodušší přejít k otevřenému rozhovoru a tím pádem aktivovat emoce základních instinktů. Zájem o obsah rozhovoru a snížení kritiky se stále zvětšuje. Základní metody fixace pozornosti se cvičí na intonacích, zdůrazněních určitých klíčových slov a roztržením logiky

vyprávění. Ještě jedna skutečnost je charakteristická pro analýzu dynamiky psychologických procesů ve skupině. Jestli je v individuálním dialogu možné dosáhnout poučujícího efektu, to jest produktivního přijetí informace, tak při skupinovém rozhovoru ve virtuální realitě se produktivní část většinou snižuje na nulu nebo se snižuje na primitivní představy a dělení diskutované informace na menší kusy, které jsou vhodné k okamžité konzumaci bez jakékoliv analýzy nebo kreativního použití. Při pokusu o zopakování tématu diskuze klesá skupina na kvalitativně nižší úroveň vnímání a používání informací. Nicméně často se úroveň disciplinární kontroly ve skupině zvyšuje a vytváří se pocit určitého pořádku v diskuzi. Všechno následně směřuje k jedné šabloně vnímání a podporují se pouze podpůrné poznámky jako symbol souhlasu s vedoucím řečníkem. Otázky psychologické ochrany a bezpečnostních problémů v komunikačním prostředí internetu jsou stále více aktuální v souvislosti se stále větším přenosem pracovní a zábavní aktivity obyvatel do Sítě. Za relativně krátkou dobu můžeme očekávat otevření celého spektra skutečných nabídek ve virtuálním prostoru. Podle míry zdokonalování strojové části bude efekt přítomnosti stále větší a bude podvádět vědomí stále více záměnou efektivní iluze za skutečnost. Ale musíme si vždy pamatovat skutečnost, že emoce, ať už jsou jakéhokoliv původu vždy začínají a končí v hlavě konkrétního člověka a mají vcelku prozkoumaný materiální charakter. Tím pádem je útok na lidské vědomí a zdraví člověka naprosto možný i přes virtuální svět se všemi dopady a důsledky ve fyzickém ohledu.

4.2 Koscientální bezpečnost

Koscientální bezpečnost. Co to vlastně je a co to znamená? Ve zkratce tento termín znamená bezpečnost vědomí. Pod ochranou vědomí v užším smyslu se rozumí souhrn opatření a kroků pro zajištění jeho bezpečnosti. Pod ochranou vědomí v širším slova smyslu se rozumí komplex organizačních, právních a technických opatření pro prevenci hrozby pro koscientální bezpečnost a odstranění jejich následků.

Podstatou zabezpečení vědomí je identifikace, eliminace nebo neutralizace destruktivních zdrojů, příčin a podmínek vlivu na ně, které jsou hrozbou pro koscientální bezpečnost jako celek. Cíle a metody ochrany vědomí odráží jeho podstatu.

Cílem konscientální bezpečnosti je oprávněná jistota člověka v adekvátnosti vnímání okolní reality a samostatnost v rozhodnutích, která učiní.

Zdroje, které ovlivňují vědomí, mohou být různé. Může jít například o propagandu, ideologie, náboženství, vzdělání, vědu, tradice nebo také kyberprostor, který je v současné době obzvláště aktuálním.

Mezi určité cesty, jak ovlivnit vědomí můžeme zařadit celý formát masmédií, síťovou komunikaci, reklamu, hromadné veřejné akce, film, hudbu, vzdělávací literaturu, atd.

4.3 Klasifikace zdrojů, způsobů, cest a prostředků vlivu na vědomí

Mezi dovolené metody vlivu na vědomí můžeme zařadit pouze psychoterapii a pedagogiku.

Psychoterapie

Psychoterapie je „jakýkoli druh léčby, v jehož rámci odborník za pomoci psychologických metod pomáhá klientovi“⁶

Je to systém léčebného vlivu na psychiku a skrz psychiku na organismus člověka. Často se vymezuje jako činnost vedoucí k odstranění různých lidských problémů, ať už citových, osobních, sociálních nebo jiných. Zpravidla se provádí odborníkem cestou ustanovení hlubokého osobního kontaktu s pacientem, například díky besedám nebo diskuzím a také za použití různých kognitivních, výchovných a jiných metod.

Jednoznačný celosvětový názor na termín psychoterapie ale není, avšak díky Evropské psychoterapeutické asociaci vznikl v rámci Štrasburské deklarace dokument, který jasně a lakonicky popisuje moderní pojetí psychoterapie.

⁶ KASSIN, S. *Psychologie*. 1. vydání Brno: Computer Press, 2007, s.626. ISBN 978-80-251-1716-3

„Štrasburská Deklarace:

1. Psychoterapie je zvláštní disciplínou, činnost které je svobodnou a nezávislou profesí;
2. Psychoterapeutické vzdělání vyžaduje vysokou úroveň teoretické a klinické připravenosti;
3. Je zaručena různorodost terapeutických metod;
4. Vzdělání v oblasti jedné z psychoterapeutických metod se musí činit integrálně; obsahuje teorii, osobní terapeutické zkušenosti a praxi pod vedením vedoucího; zároveň získává širokou představu o jiných metodách;
5. Přístup k tomuto vzdělání je možný pouze pod podmínkou široké předběžné přípravy v oblasti humanitních a společenských věd.

Evropská psychoterapeutická asociace (EAP). Štrasburg, 21 října roku 1990⁷

Dalším povoleným vlivem je pedagogika, což je nauka o vzdělání a výchově člověka.

4.3.1 Zdroje signálů, které mají vliv na vědomí

- propaganda a antipropaganda,
- ideologie,
- náboženství,
- vzdělání,
- věda,
- tradice,
- kyberprostor.

Propaganda a antipropaganda

Celá technologie propagandy jako nástroje je založena na založení do lidského rozumu určité ideje, určení, hodnocení nebo stereotypu. Cílem propagandy je zasazení nějaké

⁷ *Strasbourg declaration on psychotherapy of 1990*. [online]. [2014-03-20]. Dostupné z: <http://eap.unas.cz/sections/kontakt/deklarace.pdf?PHPSESSID=48862041435099929fe58f27338817b2>

logické dominanty a maximálně odvést proces přemýšlení a vědomého hodnocení aktuálních situací a problémů. Techniky propagandy mají kořeny staré již tisíce let a zpravidla jsou jednotvárné a do určité míry i primitivní, ale nejsou o nic méně účinné a použitelné i v současné době. Široce se používá sémantická rytmika, rýmy, umělecké obrazy a lakonické formy.

Ideologie

Je to systematický proces, který je založen na hluboké znalosti potřeb, priorit a cílů konkrétní společnosti a na druhé straně na bezpodmínečných intuitivních reakcích, které jsou opřeny o neformální charisma vůdců.

Vytvořit ideu, která se stane jádrem, které bude vytvářet příčiny pro jednání celé společnosti není vůbec jednoduché a není to prostá produkce předem naprogramovaných činů. Idea se tvoří neočekávaně, formou určité formy osvícení, ale dále se pak nepřepracovává. Až pak vznikají veškeré doplňující detaily. Doktríny různých forem vlády se opírají o podobné sbírky deklarovaných postulátů. Potřebná dominující idea zajišťuje autorovi a skupině organizátorů co nejpohodlnější existenci v rámci společnosti, který je pod vlivem dané ideologie. Komfort není v tomto případě vždy určen materiálním stavem, ale častěji možností realizovat všechny atributy moci. Zpětný pohled do dějin nám ukazuje, že ti největší vůdci nejmocnějších ideologických struktur zpravidla odmítali myšlenku vlastního obohacení. Přiblížení k absolutní moci pro ně bylo jediným životním cílem.

Náboženství

Ve své podstatě daný termín značí určitý stupeň přiblížení člověka k objektu své víry, zvláštní formu uvedomnění si okolního světa, která je zapříčiněna tvrzeními a lidskou vírou v nadpřirozeno.

Definice náboženství např. podle křesťanského modelu je následující, je to „víra ve vyšší bytost, jež nám přikazuje, abychom na tomto světě dodržovali určitá mravní pravidla a slibuje nám posmrtný život“⁸.

Náboženství je v daném kontextu zkonstruovaný nástroj a mechanismus pro podnikání díky lidskému citu Víry v Boha. Právě tady se v celé své kráse a množství forem používají psychologické taktiky zaujetí pozornosti, vnesení určitých algoritmů chování, dogmat chování, vědomí a hodnocení. Člověk v tomto případě dobrovolně odevzdává právo na rozhodnutí, dostává jiné životní cíle a priority, mění se jeho vlastní sebehodnocení a identifikace. Prakticky všechna náboženství, obzvláště ty moderního původu, jsou postaveny na hluboké znalosti psychologie a psychologických technik vliv na vědomí. Vzpomeňme si na náboženský trans, extázi nebo stav afektu.

Vzdělání

„Velká část toho, co se děti ve škole naučí, nemá nic společného se samotnou náplní vyučování“⁹.

Předávání již známých a užitečných návyků jinému člověku vždy vyžaduje nejen zkušenosti, které se již staly, ale také předání představy o možných možnostech řešení úkolů a řešení vzniklých situací v budoucnosti. Znamená to tedy, že učitelé do určité míry předpovídají události a programují své žáky svými znalostmi v rámci svých vlastních představ o správnosti a skutečnosti informací, které kdysi dostali. Důležitost a užitečnost procesu učení je bezpodmínečná.

„Skryté poselství školy dětem říká, že jejich úlohou v životě je znát své místo a klidně sedět“¹⁰.

⁸ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000, s. 414. ISBN 80-7203-124-4

⁹ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000, s. 400. ISBN 80-7203-124-4

¹⁰ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000, s. 400. ISBN 80-7203-124-4

Věda

Vědecký názor veřejnosti je založen na názorech a představách určité skupiny lidí na strukturu okolního světa a zákonů, které jej řídí. V celé řadě případů jsou tato tvrzení dokázána cestou pokusů nebo matematickými modely. V ostatních případech používá věda hypotézy a přípustné představy a objasňuje vlastnosti a fenomény námi pozorovaného světa. V případech, kdy se pozorovaný jev dostává nad rámec běžných zákonů a představ a má jednorázový charakter, tak se dostává do řad výjimek a mlčí se o něm. Vědecký svět se utváří a skládá z lidských vzájemných vztahů se všemi jejich osobitostmi. Autorita vědy je velice vysoká a neustále se podporuje seriózními výsledky praktických a fundamentálních výzkumů.

Tradice

Komplex kulturních a rituálních činností, které mají význam pro určitou skupinu lidí, nemusí znamenat, že tato skupina chápe smysl těchto činností. Dříve oprávněná funkčnost, uspořádanost, atraktivita a vnější vzhled dovoluje maskovat opravdové záměry a cíle před pozorovatelem a uživatelem. Tradice a podoby jsou významným nástrojem předání znalostí a návyků, i když se typově liší například od vzdělání.

Kyberprostor

Specifický útvar naší doby. Velké množství různých lidí se spojilo v různých formacích v rámci kybernetických společenství, sociálních sítí a jiných struktur virtuálního prostoru. Zvláštnosti organizace těchto společenství vytváří nezvyklý fenomén pro každého jednotlivého uživatele – vnější anonymita a individualita každého, samostatnost v rozhodování a unikátnost vnímání je ve skutečnosti představena fenomenologií chování a psychologií subjektu jakožto účastníka davu, v tomto případě kybernetického davu. Účastník kybernetických skupiny nebo aktivní uživatel internetových zdrojů je v neustálém stresu, pod neustálým útočícím tokem agresivních, psychicky aktivních informačních komplexů a častokrát se jen pasivně podřídí celkové situaci. Někdy zřetelné a jindy zase skryté. Procesy, které protékají ve vědomí se podrobují zřetelné transformaci a následně se projevují v behaviorálních reakcích v každodenním životě.

4.3.2 Způsoby vlivu na vědomí

- rodina,
- masová kultura,
- masmedia,
- vojenská povinnost,
- veřejná hnutí,
- dav,
- kultury,
- psychologický teror,
- finanční systém.

Rodina

Zažitá představa říká, že rodina je skupinou lidí, které spojuje zdroj genetického dědictví nebo skutečnost příbuzenských vazeb v rámci obecných sociálních standartů. Rodina je pro každého člověka základní stavební kámen systému vnímání okolního světa. Potvrzují to mnohačetné odborné výzkumy a studie a experimenty. Hluboká citová spojitost mezi lidmi, kteří tvoří rodinu představuje široké možnosti pro ovládání chování a činů jednotlivých členů. Člověk na sobě po celý svůj život nese individuální otisk představ jeho rodiny o okolním světě a společnosti. Tím pádem je rodina vždy hlavním prostředkem vlivu na formované vědomí. Přes formování vztahu jednotlivce ke své vlastní rodině a k jeho dětem je možné bez přílišných komplikací manipulovat hned celou řadou faktorů, které určují strukturu, vlastnosti a perspektivy společnosti, kontrolovat demografickou situaci a také řešit geopolitické otázky.

Masová kultura

Fenomén kultury většiny. Převaha jejího projevu v dané společnosti dělá z masové kultury více než zajímavou pokusnou laboratoř pro inženýry vědomí. Hlavním mechanismem a smyslem existence subjektů masové kultury je uměle vytvořený komplex technologií, principů vlivu na vědomí člověka, s cílem vytvoření u člověka komfortního emočního stavu.

Masmédia

Prostředky masmédia k dnešnímu dni představují jeden z hlavních a klíčových způsobů předávání informačních paketů, které představují přímou nebo nepřímou hrozbu pro bezpečnost vědomí. Již dávno, od dob kdy se staly mechanismem realizace směřování k absolutní moci různých osobností a skupin masmédia zdokonalují technologie kontroly veřejného mínění, mechanismy přijetí rozhodnutí, ovládání procesu strukturalizace společnosti.

Ve své podstatě je veškerá informace, která byla získána nebo propuštěna skrz prostředky masové komunikace moderovaná a upravená, to jest je transformovaná a vedená v souvislosti s osobními představami, cíly a úkoly lidí, kteří přímo ovládají nebo mají být jen sebemenší možností přístupu k různorodým zdrojům masmédií. Prostředky masmédia mohou vytvářet těžce odhalitelné nebo vedlejší efekty, jinými slovy, prostředky masové komunikace vám nemusí vysloveně říkat, co přesně si máte myslet, ale poradí vám, na co máte momentálně myslet a v jaké formě. Obzvláště zřetelně se to projevuje během různorodých předvolebních bitev, kdy se používají nejrůznější fakta o kandidátech pro ovlivnění mechanismu přijetí rozhodnutí voliče.

Vojenská povinnost

Povinná činnost v rámci státu spojená s určitou změnou představ o světě každého člověka, který projde službou v armádě. Vojenská ústava přesně určuje chování a vzhled myšlenek každého vojáka. Je to diktováno jasnou nutností zachránit lidský život v extrémní situaci. A je nutné nejenom zachránit život vojáka, ale také ho učinit schopným jednat a být efektivním bojovníkem. Je jednoznačné, že během procesu formování a přípravy vojáka dochází k narušení jeho konscientální bezpečnosti. Nehledě na blahé cíle je to nevyhnutelný a jasný výsledek nutného výcviku a předání zkušeností.

Výklad pravidel a instrukcí, které jsou obsaženy ve vojenské ústavě a také metody učení a osvojení učebního materiálu, spojeného s vojenskou povinností je ukázkovým příkladem nástroje pro transformaci vědomí, jeho priorit a hodnot. Člověk, který prošel profesionálním vojenským výcvikem demonstruje změnu svých analytických principů a

hodnotového systému, obzvláště ve vztahu k událostem, které se dějí během krizových situací.

Veřejná společenství

Organizované na základě dobré vůle a propojené společnou myšlenkou nebo cílem jsou veřejná společenství docela pohodlným nástrojem pro šíření důležité pro předpokládaného manipulátora informace.

Dav

Abychom donesli nutnou informaci do vědomí lidí je někdy nutné tyto lidi dát dohromady do skupiny a nabídnout určitou společnou akci. Dav má specifické vlastnosti co se týče své organizace, reakce a dynamiky. Kolektivní psychologie davu se radikálně liší od psychologie jedince. Člověk si jen zřídka všimne změn v jeho vědomí, když je ve stavu účastníka davu. Existuje specifický fenomén, kdy se jednání jednoho člověka může kopírovat většinou, to jest jednání a kroky jedné osoby mohou mít vliv na chování celého davu.

Kult

Kult je specifická forma vztahu v rámci určité skupiny, která je spojena společnou idejí založenou na bezpodmínečném uznání a víře v určitý objekt kultu. Základem tohoto vztahu je absolutní závislost skupiny na jejím duchovním učiteli.

Podle Giddense je kult „náboženské seskupení bez trvalé struktury, k němuž jsou jedinci volně přidruženi“¹¹

Finanční systém

Kreditní a finanční systém vytvořený lidstvem porodil universální společenský symbol – peníze, který má bezpodmínečně velký vliv na formování lidského vědomí. Peníze mají vlastnost universálního stavebního nástroje pro abstraktní pocit komfortu a tím

¹¹ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000, s. 558. ISBN 80-7203-124-4

vytváří iluzi moci. Iluze možností splnění určitých povinností, které jsou spojeny s penězi dále vytvářejí iluze možností. Iluze se následně opírá o další iluzi nebo iluze. Pokřivení představ o okolním světě a jeho fundamentálních zákonech mění strukturu vědomí do celé jeho hloubky. Tím pádem peníze vytvářejí prostor vlastních zákonů a zároveň se stávají jediným citelným faktorem tlaku na mechanismus přijetí rozhodnutí v jakékoliv situaci v rámci tohoto prostoru. Lidské vědomí je ve výsledku zapojeno do hry, kde budou pravidla postaveny vždy na straně finančního systému a budou podřazeny vnějším prioritám.

Cesty vlivu na vědomí:

- celý formát prostředků masové informace,
- internetová komunikace,
- reklama,
- prezentace,
- masové veřejné akce,
- všechny formy scénického umění,
- kinematografie,
- literatura,
- hudba,
- výtvarné umění,
- vzdělávací literatura,
- instrukce a manuály,
- hry,
- folklor,
- zvěsti,
- anekdoty.

4.3.3 Důsledky

Vnitřní hrozby se mohou projevovat ve formě:

- psychosomatických narušení (syndromy bolesti, spazmatické šoky, narušení spánku, apetitu, sexuální a společenské aktivity, atd.),
- vyvedení vegetativního nervového systému z rovnováhy (nestabilní arteriální tlak, narušení srdečního rytmu, neadekvátní pocení, narušení látkové výměny, snížení ostrosti zraku, narušení vestibulárního aparátu a jiné příznaky),
- halucinace (iluzorní vnímání reálného objektu – stav ve kterém daná osoba vidí něco, co ve skutečnosti neexistuje),
- snížení prahu odolnosti vůči stresu (příznaky stresu se objevují již při minimální zátěži nervového systému),

Psycholog Saul Kassin definuje pojem stres následovně, je to podle něj “nepříjemný stav aktivace, který nastává, když nějaká událost ohrožuje naši schopnost se s danou situací úspěšně vypořádat”¹²

- ničím nemotivovaná únava a apatie, běžná zátěž se stává neúnosnou a vyžaduje dlouhou dobu pro obnovení sil, narůstá míra lhostejnosti vůči pracovním výsledkům a dosažení předem nastavených cílů,
- snížení imunity (rychlé nakažení i při sebemenším kontaktu s nakaženým objektem, těžký a dlouhý průběh nemoci, dlouhá doba rehabilitace),
- zhoršení chronických onemocnění,
- vznik depresí, fobií, panických a hysterických záchvatů.

¹² KASSIN, S. *Psychologie*. 1. vydání Brno: Computer Press, 2007, s. 672. ISBN 978-80-251-1716-3

Celková atmosféra plného a hlubokého chápání a racionálního uvědomování si problému obrany a nutnosti ochrany vědomí dovoluje předem používat nutné síly a prostředky pro řešení tohoto problému ve skupině jakékoliv velikosti, od jednotlivců až po celá společenství národů. V moderním světě již existuje možnost vývoje a použití specifických technických prostředků, které dovolují zajistit systém ochrany do nutné hloubky.

Samotný proces odhalení hrozeb pro vědomí obsahuje jak komplex kroků pro určení a klasifikaci konkrétních hrozeb, tak i jejich zdrojů. Lze odhalit jak samotnou, již nastalou situaci nebo podle důvěryhodných informací a příznaků možnost její existence. Efektivní detekce je možná i na prvních krocích vnuknutí, máme-li předem připravené záchytné body pro označení nebezpečných stavů. Předem organizovaný filtr naprosto všech komunikačních kanálů a prostředků je nutností.

Lokalizace vlivu je velice důležitá pro hodnocení prvotních možností narušení vnímání okolní reality. První iluze nebo dezinformace může sloužit pevným základem pro vytvoření velice důvěryhodného systému reakcí subjektu. A jen včasné vyhodnocení neadekvátního přetížení při použití určitého komunikačního kanálu dovolí vyvodit správné důsledky o lokalizaci vnuknutí. Možností lokalizace kontaktu vědomí se signálem z vnějšího prostředí může být hodně. Od vizualizace až po neverbální vegetativní reakce. Utnutí vlivu je míra, která je vědomá a nutná. Když omylem sáhneme na holý elektrický drát, tak musíme dát ruku okamžitě pryč a nikoli nesmyslně čekat, až se vypne proud nebo se změní jeho napětí. Při odhalení nedovoleného vlivu je jediná správná volba jeho okamžité zastavení.

Pro zaujmutí pozornosti se používají zpravidla standartní schémata přetížení kontroly vědomí. Stačí narušit stereotyp vlivu a tento proces bude ihned narušen a cíl nebude zasažen. Likvidace hrozby se skládá z několika komponentů – zablokování podávané informace a její následná deaktivace, odstranění cesty pro přenos dané informace, hodnocení rozsahu a analýza nanesených škod. Určité technologie dovolují důvěryhodně ocenit a obnovit, na základě již existujících informačních databází, stav rovnováhy.

Likvidace důsledků a škod krátkodobého i dlouhodobého charakteru. Zpravidla se rozsah škod způsobených destruktivním nepovoleným vložením určitého informačního komplexu neohraničuje pouze na objevené narušení vnímání reality nebo citovými změnami, ale ve větší míře projevy v chování a v reakci na různé stresory. Prudký pokles sebehodnocení má za následek agresi vůči své vlastní osobě. Je zapotřebí předem ustanovená technika s předem určenými kognitivními schémata, cíly a předem vybranými pravidly a normami.

4.4 Bezpečnostní hrozby a konscientální bezpečnost

Podívejme se nyní na chvíli na moderní konflikty. Bezpečnost vědomí totiž s touto oblastí sousedí více, než je na první pohled zřejmé. Moderní války se ve své většině případů již neodehrávají na bojišti, jak to bylo po dobu několika tisíc let do dnešní doby, ale v lidské mysli. Jde o válku dobovatelskou a cílem je lidské vědomí a sympatie. Všeobecný názor a mínění může změnit totiž vše. Naprosto vše. Všeobecné mínění a nálada může mít na svědomí jak malé změny v zákonech, tak celé revoluce a státní převraty. Cílem útoku na lidské vědomí může být jak konkrétní osoba, například když právě názor a rozhodnutí této osoby může změnit a zvrátit určitou událost. V tomto případě si můžeme představit podepsání určité mezinárodní smlouvy, hlasování o novém zákonu, soudní jednání, vojenské rozhodnutí, tak i určitá předem vybraná skupina lidí (např. příslušníci ozbrojených sil, parlament) nebo také může být tento útok zacílen plošně, tedy klidně na celý stát neboli na veškeré obyvatelstvo, které v dané chvíli obývá území příslušného státu.

Malá změna v psychice člověka může mít skutečně obrovské následky na celý jeho následující život a rozhodnutí, která učiní. Otázkou je, zda je to stále skutečný on nebo naprogramovaná osoba, která o tom ani neví. Útok může být razantní a jednorázový nebo také dlouhodobý s pozdějším účinkem, kdy člověk dostává prostřednictvím různých cest pouze střípky mozaiky, která se složí, až když to bude zapotřebí jejímu stvořiteli. Lidé by měli tuto problematiku pochopit a naučit se filtrovat příchozí informaci na užitečnou a neužitečnou a ne bezhlavě hltat vše, co se jí sype do hlavy ze všech stran. Obzvláště to platí o lidech, kteří působí ve státní sféře, na vysokých postech, v ozbrojených složkách a politice. Je opravdu nutné si uvědomit, že hrozba

útoku na naše vědomí opravdu existuje a nejen, že se může stát, ale že se kolem nás děje a to každý den. Samozřejmě, že člověk hodně věcí tuší, ale tušit a vědět a hlavně uvědomovat si, to je obrovský rozdíl. Jak jsem již řekl, tak obzvláště akutní je toto téma v bezpečnostní politice, jelikož možnosti vývoje a důsledky, které například cílený útok na vědomí určité skupiny lidí ve vedoucím postavení může mít má vskutku nedozírné následky.

Dopady můžou začínat malými nepříjemnostmi na úřadu, pokračovat krizí nebo revolucí a v nejhorším případě vyústit do války, ať už ekonomické, kybernetické nebo s použitím ozbrojených sil. Jaké následky může mít například to, že pověřená osoba vydá rozkaz k odpálení jaderné hlavice a opravdu stiskne tlačítko a celá tato akce je ve skutečnosti naplánovaná někým jiným? Co když tuto osobu někdo „vede“ jako loutku? A co se stane, až ji třeba pustí a tato osoba si poprvé doopravdy uvědomí, co vlastně svým jednáním způsobila? To už bude pozdě.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo přiblížit problematiku bezpečnosti vědomí ve vztahu k masmédiím a sociálním sítím a zhodnotit možná rizika a jejich důsledky. Co říci závěrem? V této práci jsem se snažil udělat jakousi prezentaci a nastínění tohoto neřekl bych, že problému, ale spíše problematiky. Jelikož jako hodně věcí v tomto světě je to dvousečná zbraň. Vliv na vědomí může být jak kladný, což je jediné dobře, tak i záporný, což už je horší.

Samozřejmě, že v tak krátké formě není ani zdaleka možné zamyslet se nad všemi aspekty tohoto tématu a jeho vztahu k sociálním sítím a masmédiím a nad veškerými možnými dopady. V této práci šlo spíše o to, aby se nad tímto problémem člověk vůbec zamyslel a uvědomil si, že něco takového vůbec existuje.

Protiútok a veškerá bezpečnostní opatření proti tomuto druhu útoku – útoku na lidské vědomí - musí být aktivně používány a implementovány do všech úrovní našeho života již dnes, jelikož zítra už může být pozdě. Je potřeba vypracovat bezpečnostní protokoly na kontrolu adekvátnosti vědomí lidí na důležitých postech na regulární bázi. Na preventivní lékařské prohlídky chodí lidé pravidelně, aby byli zdraví a nenakazili ostatní a v případě, že se nakazí, tak se zahájí okamžitá léčba. Útok na psychické zdraví se od útoku na zdraví fyzické opravdu až tak moc neliší. Varianta s útokem na psychiku může mít dokonce mnohem horší následky právě na fyzické zdraví (psychosomatická reakce). Ale hlavním a nejdůležitějším obranným pásmem je to, že se člověk kontroluje pravidelně samostatně. Kontroluje a hlavně adekvátně hodnotí svůj vlastní stav, případné změny a ihned jedná.

Možnosti přístupu k informacím jsou dnes ohromující. Ale množství získaných informací se nemusí nutně rovnat kvalitě získaných znalostí. To může mít za následek od šokového pozastavení vědomí až po odmítnutí kontaktu s realitou. Podívejme se na následující metaforu: "Informace je jako tekoucí voda, pokud se jedná o mírný proud můžete se z něj napít a zahnat žizeň. V hluboké řece se dá plout a můžete lovit ryby. Ale zkuste se dotknout vody, která proudí z výstupu turbíny vodní elektrárny, síla koncentrovaného proudu řeže beton jako list papíru." Přirovnějme nyní vodu k informacím a ihned je vše o něco zřetelnější.

Lidé, kteří si uvědomili skutečný stav věcí chápou, že hlavní síla a slabost osobnosti v

rámci dnešní společnosti je vlastní adekvátní přístup k informacím. Informacím, které k nám přicházejí a které od nás vychází. Vítězi zůstávají vždy vizionáři a lidé s naučenou schopností ke vnímání signalu a jeho analýze. Používaná již není lineární logika, ani rozdělení na dobré a špatné mínění, ale postupně se zavádí pojem "sférické rozšíření informací", "jiné" mínění, bez kvalitativního emočního osobního hodnocení. Stále se rozšiřující škála vnímání a připravenost absorbovat a porozumět novým informacím a znalostem. Odmítnutí pojmu nemožnosti s uchováním kritiky přiměřenosti. Jinými slovy, potřebujeme chladnokrevnou posloupnou metodickou práci s fyzicky dostupným maximem informace.

Stalo se velmi obtížným vytvořit si a udržovat realistickou představu o skutečnosti. Celé informační pole je zaplněno více či méně obratnými, agresivními nebo nudnými manipulátory, kteří vyrábí neúnavně a neustále velmi vědecké a podložené nebo zcela psychopatické toky znalostí, faktů, fikcí, mýtů, atd. Rozdělit je na obilí a plevel je pro nezkušeného člověka nadlidský a takřka nemožný úkol. Produktivní soupeření výzkumných škol se stalo špinavým dováděním u koryta angažovaných průmyslových odvětví. Politici všech barev se bez odpočinku snaží naverbovat co nejvíce armád adeptů svých systémů zákonného oblbování. Kazatelé různých konfesí, kultů a sekt také spěchají, aby si mohli urvat svůj kousek koláče. Trh implementuje stále agresivnější reklamní technologie, bez ostychu a nemilosrdně využívající základní rysy povahy lidské psychiky. Bez přemýšlení nebo vědomě, ale s ignorováním následků, porušuje etiku, priority, cíle, nastavuje ve vlastním zájmu chování a činy člověka. Pod tlakem amorfnní, bezmyšlenkové hmoty konzumní společnosti padají hodnoty a veličiny, které se stavěly staletí. Takové hodnoty jako mezilidské vztahy a humanismus. Povídání v televizi o existenčních problémech ve formátu kuchyňské diskuze nahrazuje skutečné bohatství nápadů a potence vědy, umění a filozofie

Ale to je jen polovina problému. Informace sama o sobě je často jen maskovací obal, který skrývá ve své struktuře mnohem vážnější nástroj k ovlivňování vědomí příjemce. Není nutné počítat s nějakou okamžitou účinností, i když i takové varianty jsou možné, v podobě změn v chování nebo vnímání světa. Kritické množství informační bomby se může shromažďovat dostatečně dlouho, na první pohled mezi sebou nesouvislými částmi. A bude aktivována pouze tehdy, až se to bude zdát vhodné jejímu inženýru-konstruktérovi.

Tento typ vlivu na lidské vědomí neničí člověka v první řadě na úrovni orgánů, která je očividná i pro nezkušeného pozorovatele. Nezanechává po sobě žádná viditelná zranění, krvácení nebo selhání orgánů. Nicméně na úrovni vědomí, paměti, potřeb, priorit, emocí, sebeuvědomování, chování a reflexe k okolnímu prostředí a společnosti provádí agresivní informační agent dezorientaci, paniku, apatii a chaos. A výsledkem je v tomto případě nevratná destrukce osobnosti. Jsou ovlivněny jak jednotlivé vlastnosti a schopnosti jako analýza životních zkušeností, paměť, cíle, potřeby a prahy citlivosti a odolnosti vůči stresu, kreativita a touha po vnitřní harmonii, ale i sociální hodnoty jako způsoby a formy uvědomování si osobnosti ve společnosti, rodinných hodnot, etiky, empatie, kultura, tradice, duchovní hodnoty. Ze společnosti se cíleně vyřazuje jedna produktivní generace za druhou.

Je to možné, a to již ukázaly zdokumentované historické události, že je možné jemné a přesné programování vzniku rozmnožování a pěstování určitých vlastností společnosti. Ve skutečnosti je možné vytvořit (a také se vytváří) společenství s předem definovanými parametry, které určují neschopnost čelit potenciálnímu gresorovi. Příkladem tomuto je spousta v moderní historii. Je dostačující trochu pečlivěji analyzovat události a předpoklady k nim vedoucí. Potřebné pro výzkumníka informace jsou veřejně přístupné a je potřeba pouze dobré promyšlení stanovených cílů a dobře formulované otázky. Dovolím si jen jednu z nich. Proč padají obři?

Míra dopadu a důsledky ohromují. Pokud nebudeme skromní s definicemi, pak si musíme připustit, že v některých případech máme co do činění s genocidou podle intelektuálního příznaku. Tento druh útoku na vědomí může změnit jedince i celé národy z myslitele, humanisty, státníka a neúnavného nadšence se změni na nevrleho mizantropa se zaníceným vědomím a doutnajícími troskami místo intelektu. Úder zasazený na vědomí obyvatel několik generací před plánovanou událostí může mít za následek prudký pokles porodnosti, sociální apatii, kolaps etiky a tvořivosti, ztrátu ponětí národní identity a vlastenectví. Ve výsledku se nakažená společnost rozkládá na amorfní sociologickou protoplazmu, do jisté míry na životelné prostředí vhodné pro kultivaci vlastního projektu, vlastní kultury a společnosti, nebo jednoduše pro krmivo pro pokročilejší pány.

Emocionálně přetížená společnost vidí následky a důsledky, ale nikdy se nepřiznává ke skutečné příčině a její roli v jejím vzniku. Kritika a sebekritika je utlumena speciálně vybranou argumentací. Objektivní analytika se stává druhořadou a stává se málo

autoritativní pro většinu. Mentální eutanázie společnosti se stává více upřednostňovaná než těžké lámání paradigmat, šablon a dogmat. Energie, která je určena pro vědomí se ochotně dává na realizaci jednoduchého, prázdného, ale okamžitě dodávaného potěšení.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BROWN, D. *Magie a manipulace mysli*. 1. vydání. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-942-5

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 2000. ISBN 80-7203-124-4

KOLEKTIV AUTORŮ. *Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-1327-9

KOLEKTIV AUTORŮ. *Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci*. 5. přepracované a rozšířené vydání. Praha: UJAK, 2012. ISBN 978-80-7452-024-2.

KASSIN, S. *Psychologie*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1716-3

SAK, P. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-230-0

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1

WINTHROP, S. *Mentalista*. 1. vydání. Praha: XYZ, 2011. ISBN 978-80-7388-575-5

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BECHTEREV, V. *Sugesce a její role ve veřejném životě*. Sankt-Petersburg: Piter, 2001. ISBN 5-318-00389-3

BODROV, V. *Informační stres*. Moskva: PER SE, 2000. ISBN–5-9292-0010-6

CARNEGIE, D. *How to Win Friends and Influence People*. Moskva: Karo, 2009. ISBN 978-5-9925-0448-4

DUBROVSKIj, D. *Informace, vědomí, mozek*. Moskva: Vysšaja škola, 1980

EKMAN, P. *Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Emotional Life*. Sankt-Peterburg: Piter, 2011. ISBN: 978-5-459-00734-3

FEDOTOVA, L. *Analýza obsahu – sociologická metoda výzkumu prostředků masové komunikace*. Moskva: Institut sociologie RAN, 2001. ISBN 5-89176-137-8

KOZLOV, V. *Psychotechnologie pozměněných stavů vědomí*. 2. vydání. Moskva:

Vydavatelství Institutu psychoterapie, 2001. ISBN 5-89939-040-9

LINEBARGER, P. *Psychologická válka*. Moskva: Centrpoligraf, 2013. ISBN 978-5-9524-5069-1

MELNIK, I. *Manipulace osobností*. Moskva: Eksmo, 2003. ISBN 5-699-03788-8

Seznam použitých internetových zdrojů

FEDOROV, D. *Psychodynamika kybernetické společnosti*. [online]. 6.6.2009 [2014-4-20]. Dostupné z: <http://fedorov.cz/news/one-4.html>

FEDOROV, D. *Adekvátní reakce na Síť*. [online]. 02.02.2010 [2014-4-20]. Dostupné z: <http://fedorov.cz/news/one-17.html>

FEDOROV, D. *Konscientální bezpečnost*. [online]. 8.6.2011 [2014-4-20]. Dostupné z: <http://fedorov.cz/news/one-22.html>

GORD, G. *Historie sociálních sítí*. [online]. 16.6.2009 [2014-4-25]. Dostupné z: <http://www.social-networking.ru/article/social-networking-history-2>

KLESHENKO, A. *Únos syna Evgenije Kasperského*. [online]. 3.6.2013 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.aif.ru/dontknow/file/law/14367>

Making 'clone' Facebook accounts can fool ANYONE into accepting a fake friend within 24 hours - even security experts. [online]. 2.12.2011 [cit. 2014-05-21]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2068951/Facebook-clone-accounts-fool-ANYONE-accepting-fake-friend.html>

Strasbourg declaration on psychotherapy of 1990. [online]. [2014-03-20]. Dostupné z: <http://eap.unas.cz/sections/kontakt/deklarace.pdf?PHPSESSID=48862041435099929fe58f27338817b2>

SEMENOV, N. *Vše o sociálních sítích*. [online]. 1.8.2011 [2014-3-24]. Dostupné z: <http://secl.com.ua/article-vse-o-socialnyh-setjah-perspektivy-razvitija.html>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jan Fedorov

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Bezpečnost vědomí, masmédiá a sociální sítě

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 9

Počet internetových zdrojů: 8

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Ing. Jiří Šelder, CSc.